

**SOSIAALITYÖNTEKIJÄN ASIANTUNTIJUUS
LASTENSUOJELUN SOSIAALITYÖSSÄ**

Anna Mattsson
Kandidaatintutkielma
Sosiaalityö
Jyväskylän avoin yliopisto
Kevät 2022

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Tiedekunta Humanistis-yhteiskuntatieteellinen	Laitos Jyväskylän avoin yliopisto
Tekijä Anna Mattsson	
Työn nimi Sosiaalityöntekijän asiantuntijuus lastensuojelun sosiaalityössä	
Oppiaine Sosiaalityö	Työn laji Kandidaatin tutkielma
Aika 26.3.2022	Sivumäärä 31
<p>Tiivistelmä</p> <p>Tutkielmani aiheena on sosiaalityön asiantuntijuus lastensuojelun sosiaalityössä. Tutkimuksen teoriaosuudessa tarkastelen sosiaalityötä ja sosiaalityön asiantuntijuutta tapauskohtaisen sosiaalityön viitekehiksestä. Tarkastelen lisäksi lastensuojelun sosiaalityötä erityisalana, lastensuojelun sosiaalityöntekijän työtä ja asiantuntijuutta sekä systeemistä työtappaa.</p> <p>Tutkielman tarkoituksena on selvittää, minkälaista asiantuntijuutta sosiaalityössä vaaditaan, jotta työ olisi laadukasta ja vaikuttavaa sekä minkälaista erityistä osaamista ja asiantuntijuutta lastensuojelun sosiaalityössä vaaditaan. Etsin tutkimuksessani vastauksia siihen, millainen on hyvä sosiaalityöntekijä. Tutkimusmenetelmänä käytän kuvailevaa kirjallisuuskatsausta ja sisällönanalyysi on toteutettu aineistolähtöisenä sisällönanalyysinä.</p> <p>Aineistoni koostuu sosiaalityön asiantuntijuutta yleisesti käsittelevistä aineistoista sekä lastensuojelun sosiaalityön erityistä osaamista ja asiantuntijuutta käsittelevistä aineistoista. Tutkimustulokset esittelen sosiaalityön asiantuntijuuden ja lastensuojelun asiantuntijuuden osa-alueiden kautta.</p> <p>Tutkimustulokseni kertovat sosiaalityön asiantuntijuudessa olennaista olevan tiedollisen ja teoreettisen osaamisen yhdistyminen vuorovaikutuksellisiin ja asiakkaan kohtaamisen taitoihin, päätöksentekoon ja lakituntemukseen sekä kriittiseen ja monia näkökulmia yhdistelevään ajatteluun, eettiseen ymmärrykseen ja asiakkaan oikeuksien turvaamiseen. Tulokset osoittavat lastensuojelun sosiaalityön olevan erityistä osaamista ja asiantuntijuutta vaativa sosiaalityön erityisala, jossa tarvittava osaaminen kasvaa sosiaalityön koulutuksen, kokemuksen ja työssä oppimisen kautta laadukkaaksi ja laajalti vaikuttavaksi asiantuntijatyöksi.</p>	
Asiasanat Sosiaalityö, asiantuntijuus, lastensuojelu	
Säilytyspaikka Jyväskylän yliopisto	

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	1
2	SOSIAALITYÖ	3
2.1	Tapauskohtainen sosiaalityö	4
2.2	Asiantuntijuus	5
2.3	Sosiaalityöntekijän asiantuntijuus.....	6
3	LASTENSUOJELUN SOSIAALITYÖ	8
3.1	Avohuollon tukitoimenpiteiden ensisijaisuus	9
3.2	Lastensuojelun sosiaalityö ja asiantuntijuus	9
3.3	Systeeminen työote lastensuojelun sosiaalityössä	12
4	TUTKIMUKSEN TARKOITUS JA TOTEUTUS	13
4.1	Tutkimusongelmat	13
4.2	Tutkimusmenetelmä.....	13
4.3	Tiedonhaku.....	14
4.4	Aineisto	15
5	SOSIAALITYÖNTEKIJÄN ASIANTUNTIJUUDEN OSA-ALUEET	17
5.1	Tiedollinen ja tutkimusosaaminen	17
5.2	Professionaalinen ja substanssi osaaminen	18
5.2.1	Vuorovaikutus ja psykososiaalinen osaaminen	19
5.2.2	Moninäkökulmainen ajattelu	20
5.3	Juridis-hallinnollinen osaaminen	21
5.4	Eettinen osaaminen	21
5.5	Rakenteellinen osaaminen.....	22
5.6	Alakohtainen erityisosaaminen	23
6	LASTENSUOJELUN SOSIAALITYÖN ASIANTUNTIJUUS	24
6.1	Tiedollinen ja tutkimusosaaminen	24
6.2	Professionaalinen ja substanssi osaaminen	25
6.3	Juridis-hallinnollinen osaaminen	27
6.4	Eettinen osaaminen	28
6.5	Lastensuojelun erityisosaaminen	28
7	JOHTOPÄÄTÖKSET	30
	LÄHTEET	32

1 JOHDANTO

Tutkielmani aiheena on sosiaalityön asiantuntijuus lastensuojelun sosiaalityössä. Lastensuojelun merkitys yhteiskunnassa näyttäytyy sen yhteiskunnallisen tehtävän kautta lasten hyvinvoinnin, kasvun ja kehityksen turvaamisena (Araneva 2016, 53). Tätä yhteiskunnallista velvoitetta toteuttavat lastensuojelun sosiaalityön asiantuntijat, lastensuojelun sosiaalityöntekijät. Lastensuojelutyön lähtökohtana on toimintaa ohjaava lainsäädäntö, mutta merkittävänä tekijänä lastensuojelutyön vaikuttavuudessa ja laadussa on työtä toteuttavien sosiaalityöntekijöiden osaaminen ja asiantuntijuus lastensuojeluprosessin vetäjänä ja vastuunkantajana. Lastensuojelulaki antaa työlle puitteet, mutta ammatillinen osaaminen ja käytäntö määräytyvät sosiaalityön asiantuntijuuden ja osaamisen kautta. (Yliruka, Petrelius, Alho, Jaakola, Lunabba, Remes, Keränen, Teiro & Terämä 2020.)

Lastensuojelusta käytävä yhteiskunnallinen keskustelu ja käsitys lastensuojelusta liittyy vahvasti huostaanottoon ja sijaishuollon järjestämiseen. Myös tutkimuksellinen näkökulma on usein sijaishuollossa. Lastensuojelun avohuolto on työkenttä, joka usein jää vähemmälle huomiolle, vaikka lastensuojelulain lähtökohtana on avohuollon tukitoimien ensisijaisuus ja pyrkimys tukea lasta tukemalla lapsesta huolta pitäviä aikuisia. (Lastensuojelulaki 2007, Pekkari-nen 2016.) Avohuollon avulla pyritään ennaltaehkäisemään huostaanottoja, jonka vuoksi sen merkitys tulisi tunnistaa vahvemmin.

Lastensuojelun keskusliiton tuoreen kannanoton mukaan lastensuojelun visiota tulisi kirkaistaa. Erityisesti laadukas avohuollon sosiaalityö tulisi määritellä selkeämmin ja muodostaa yhtenäinen käsitys siitä, miten lastensuojelun asiakkaana olevien lasten tarve erityiseen suojeluun turvataan muilla, kuin sijaishuollon keinoin. (Paasivirta, Lindqvist & Holmi 2022.) Tutkielmassani haluan avata ja tutkia mitä lastensuojelun avohuollon sosiaalityössä tehdään ennen kuin huostaanottoon ja sijaishuollon järjestämiseen päädytään ja minkälaista osaamista työ vaatii. Tutkielman aihe valikoitui lastensuojelun sosiaalityön ja avohuollon kentälle oman kiinnostuksen, työn ja työkokemuksen kautta. Halusin sisällyttää tutkielmani tieteellisen

tutkimuksen harjoittelun lisäksi ammatillista kehittymistä sosiaalityöntekijän työssä omalla erityisalalla. Halusin tutkia sosiaalityöntekijän asiantuntijuutta lastensuojelun sosiaalityössä ja löytää vastauksia siihen, millaista on hyvä sosiaalityö.

Tutkielmani teoriaosuudessa avaan sosiaalityön ja sosiaalityön asiantuntijuuden käsitteitä. Viitekehyksenä tutkielmassani on tapauskohtainen sosiaalityö, jota käsittelen Mary Richmondin luoman case- menetelmän kautta. Tapauskohtaisessa sosiaalityössä asiakas ja sosiaalityöntekijän ja asiakkaan suhde nostetaan keskiöön. Sosiaalityön ammatillinen osaaminen ja asiantuntijuus on alkanut kehittyä tapauskohtaisen sosiaalityön kautta. (Toikko 2009.) Teorian ja sen menetelmien kautta psykososiaalinen ja systeemiteoreettinen näkökulma rakentui osaksi sosiaalityön ammattia (Alho, Rasa & Vuolukka 2018). Ajankohtaisen viitekehyksestä tekee sen linkittyminen tämän päivän lastensuojelun toimintaan ja kehittämissuuntauksiin systeemisen työtteen kautta. Käsittelen teoriaosuudessa lisäksi lastensuojelun sosiaalityötä ja lopuksi palaan systeemiseen työtteeseen ja avaan sen kautta tulevaisuuden näkymiä lastensuojelun sosiaalityössä ja asiantuntijuudessa.

Tutkielmani menetelmänä on kuvaileva kirjallisuuskatsaus ja sisällönanalyysin toteutin aineistolähtöisenä analyysinä. Aineistoni käsittelee sosiaalityön ja lastensuojelun sosiaalityön asiantuntijuutta. Tutkimuskysymykseni etsivät vastausta siihen, millaista asiantuntijuutta sosiaalityöntekijältä vaaditaan sekä millaista erityistä osaamista ja asiantuntijuutta lastensuojelun sosiaalityössä vaaditaan, jotta työ olisi laadukasta ja palvelisi asiakkaita. Tutkimustulosten kautta nostan esiin sosiaalityön yleisiä ja lastensuojelun erityisiä osaamisen ja asiantuntijuuden alueita, niiden välisiä yhtäläisyyksiä ja eroavaisuuksia. Johtopäätelmissä tarkastelen teorian ja aineiston välistä suhdetta toisiinsa ja selvitän vastaavatko teoritiedon kautta esiin nostetut näkökulmat aineistosta löytyneitä näkökulmia.

2 SOSIAALITYÖ

Sosiaalityö on modernissa yhteiskunnassa oleva koulutuksen kautta eriytynyt ja erikoistunut ammattikunta, joka on rakentunut professionaalisen osaamisen taustalla olevan tieteellisen tiedon, metodien ja teorioiden kautta (Harrikari 2016, 131-132, Karvinen-Niinikoski 2009, 137-144). Sosiaalityön taustalla vaikuttavat länsimaisen yhteiskunnan lainsäädäntö ja yhteisesti laaditut institutionaaliset toiminnot, joiden tavoitteena on edistää yhteiskunnan toimintojen ennustettavuutta sekä yksilöiden oikeusturvaa ja yhdenvertaisuutta (Harrikari 2016, 131–132). Sosiaalityön ydintä on teoreettisen tiedon tuottaminen, kokemuksellisesta tiedosta oppiminen ja niiden yhdistäminen kokonaisuudeksi (Karvinen-Niinikoski 2009, 137-144).

Sosiaalityö on yhteiskunnallista ihmissuhdetyötä, sosiaalisesti rakentuvaa toimintaa ja prosessi, jossa sosiaalityön ammattilaiset jakavat käsityksiään maailmasta ja sosiaalisesta todellisuudesta. Prosessissa tekijöinä on sosiaalityöntekijä, asiakas ja toimintaympäristö, jotka vaikuttavat toisiinsa ja kaikkiin sosiaalisiin oletuksiin, jotka liittyvät yhteiskuntaan, ihmisten välisiin sosiaalisiin suhteisiin ja käytäntöihin. (Karvinen-Niinikoski 2009, 137–144.) Sosiaalityön perustana on sen yhteiskunnallinen tehtävä, jonka varaan tieto, osaaminen, käytännöt ja etiikka ovat muodostuneet. Yhteiskunnalliset, yhteisölliset ja yksilölliset tekijät kietoutuvat yhteen muodostaen sosiaalityön kokonaisuuden. (Kananoja 2017, 27–30.) Sosiaalityön käytäntö muodostuu yhteiskunnassa olevien rakenteiden ja yhdessä määriteltyjen sääntöjen kautta. (Karvinen-Niinikoski 2009, 145).

2.1 Tapauskohtainen sosiaalityö

Sosiaalityöllä ei ole yhtä jäsenneltyä teoriapohjaa, vaan sen teoria ja eri suuntaukset ilmenevät eri filosofisten katsomusten mukaan. Sosiaalityön käytäntö on yhteisesti hyväksytty, laaja eri näkökulmia yhdistelevä kokonaisuus, jonka sisälle mahtuvat kaikki sosiaalityöhön liitetyt teoriat ja niiden sisällöt. (Karvinen-Niinikoski 2009, 141–142.) Valitsin tutkielmani viitekehyyksi tapauskohtaisen sosiaalityön, jonka kautta tarkastelen sosiaalityön teorian rakentumista osana sosiaalityön asiantuntijuutta ja palaan myöhemmin tutkimustulosten johtopäätelmissä. Sosiaalityön ja sosiaalityön asiantuntijuuden ytimenä oleva asiakastyö pohjautuu tapauskohtaiseen sosiaalityöhön, jonka vuoksi se antaa sopivan viitekehyyksen aiheen käsittelyyn.

Tapauskohtainen sosiaalityö on kehittynyt 1900-luvun alkupuolelta lähtien ja muodostunut jo silloin sosiaalityön keskeisimmäksi työtavaksi. Tapauskohtaisen sosiaalityön ydintä on suoraan vuorovaikutukseen ja tapauskohtaiseen harkintaan perustuva työtapa, jonka kautta tutkimuksellinen itseymmärrys on kehittynyt eri teoreettisten suuntausten kautta. Teoreettisesta perustasta käsitteellistetään asiakkaan ja hänen ympäristönsä välinen suhde ja suhteen tasapainon tukeminen. (Toikko 2009, 271–272.) Tapauskohtaisen sosiaalityön käytännössä sosiaalityön ammatillinen suhde rakentuu työntekijän ja asiakkaan keskinäiseen työskentelyyn, jonka taustalla on vaatimus asiantuntemuksesta ja sitä tuottavasta koulutuksesta (Juhila 2006, 36).

Ensimmäisiä ammattimaisen sosiaalityön kehittäjiä oli sosiaalityöntekijä Mary Richmond, joka teoksissaan 1900-luvun alkukymmenyksillä otti kantaa sosiaalityön teoreettisiin kysymyksiin. Teorioiden pohjalta syntyi tapauskohtaisen sosiaalityön teoria ja menetelmä, joka osaltaan muodosti perustaa sosiaalityön vakiintumiselle itsenäiseksi tieteenalaksi (Toikko 2009, 273–274) ja jonka perustalle sosiaalityön teoreettinen, systemaattinen ja tavoitteellinen työtapa rakentui (Jaakola 2020, 32). Richmondin teoksissa sosiaalityö käsitteellistettiin ja liitettiin sosiaaliteoriaan. Richmond käsitteellisti sosiaalityön tapauksen case-käsitteen avulla, jossa asiakastyön tekemistä tarkasteltiin yksilön sosiaalisten suhteiden kautta (Toikko 2009, 273–274). Case eli tapaus menetelmänä kohdistui yksilön ja yhteisön väliseen vuorovaikutukseen ja siihen vaikuttavien sosiaalisten tekijöiden ymmärtämiseen (Jaakola 2020, 32). Taustalla oli ajatus ihmisten ongelmien yksilöllisestä ratkaisemisesta ja sen pohjalta sosiaalityön ammatillisen suhteen rakentuminen alkoi (Juhila 2006, 35–36).

Sosiaalityötä syvennettiin psykologisen otteen ja teorioiden kautta 1930-luvulla (Juhila 2006, 38, Toikko 2009, 257–277). Psykologiset teoriat yhdistyivät niin, että asiakkaiden ongelmia pyrittiin tarkastelemaan samanaikaisesti sekä yksilön, että sosiaalisesta näkökulmasta.

Sosiaalisen diagnoosin käsitettä käytettiin apuna määrittelemään sosiaalityön painopiste joko yksilöön tai ympäristöön. Sosiaalityön funktiona oli keskeinen asiakastyötä rajaava näkökulma, jonka mukaan sosiaalityöntekijä suhteellistaa toimintansa sosiaalityön yhteiskunnalliseen tehtävään. (Toikko 2009, 275–277.)

Sosiaaliteoreettinen näkökulma nousi takaisin sosiaalityön keskiöön 1950-luvulla, jolloin yksilön ja yhteisön suhdetta tarkasteltiin uudenlaisena dynaamisena vuorovaikutussuhteena. Huomattiin, että sosiaalityössä asiakas ei määrittele itseään ongelmaksi, vaan peilaa ongelmaa suhteessa muihin ihmisiin, jonka vuoksi asiakkaan asiaa tulee käsitellä myös sosiaalisessa kontekstissa. (Toikko 2009, 278.) Asiakas nähtiin sosiaalisesti rakentuvana osana yhteisöä, jossa elää (Juhila 2006, 39). Sosiaalisen roolin käsitteen mukaan ihmisen olemus rakentuu yhteisön kautta ja samanaikaisesti jokainen yksilö rakentaa yhteisöä. Sosiaalityön tavoitteena olevat muutokset paikallistettiin asiakkaan ja hänen ympäristönsä väliseen vuorovaikutukseen. (Toikko 2009, 278–279.)

1960-luvulla tapauskohtaisen sosiaalityön näkökulma laajeni ja kehittyi monitasoisempaan suuntaan. Sosiaalityön perustaa pyrittiin systematisoimaan eri näkökulmien kautta ja teoreettiseksi perustaksi muodostui myöhemmin systeemiteoreettinen ajattelu. Systeemiteorian mukaan asiakkaan elämäntilannetta tarkastellaan systeemisenä kokonaisuutena, joka muodostuu yksilön, perheen, yhteisön ja yhteiskunnan systeemeistä. Muutos systeemin yhdessä osassa johtaa muutoksiin myös muissa osissa. Systeemisessä työtavassa käsitykset rakentuivat vahvasti tapauskohtaisen sosiaalityön työtavalle, jossa muutos hahmotettiin yksilöiden toiminnan kautta. Tapauskohtainen sosiaalityö ei ollut enää sosiaalityön muoto vaan se sisällytti tapauskohtaisen työtavan yleiseksi sosiaalityön toimintavaksi. (Toikko 2009, 280–281.)

2.2 Asiantuntijuus

Asiantuntijuuden ytimenä on yksilöllisen tiedonhankinnan, kulttuuriin osallistumisen ja yhteisöllisen tiedonluomisen muodostama kokonaisuus, jonka kautta tiedon luominen mahdollistuu. Asiantuntijuus perustuu laajaan ja organisoituun tietoon, jonka avulla olennaisen ja epäolennaisen tiedon erottaminen toisistaan luo kykyä ratkaista ongelmia. (Hakkarainen, Lallimo & Toikka 2012, 246.) Tiedon merkitys näyttäytyy kykynä jäsentää omaksuttu tieto osaksi organisoituneesti rakentunutta tiedon kokonaisuutta ja kykynä löytää olennainen informaatio suhteessa käsiteltävään asiaan. Asiantuntija osaa käyttää tietoa päätelmien

tekemiseen, liittyy niitä teoreettiseen tietoon ja rakentaa aiemman tiedon perusteella olevia ratkaisuja (Lehtinen & Palonen 2011, 28).

Sosiaalisessa kontekstissa asiantuntijuus näyttäytyy suhteessa toisiin asiantuntijoihin ja saman alan parissa toimiviin osaajiin. Asiantuntijuus rakentuu kulttuurisen tiedon kautta kasvamalla sosiaalisiin yhteisöihin, ja toimintaan sekä sisäistämällä niiden sisällä muodostuneet arvot, normit ja käytännöt. (Hakkarainen ym. 2012, 246–247; Lehtinen & Palonen 2011, 31.) Professiolla tarkoitetaan ammatillista työn tekemisen tapaa ja korkeatasoista osaamista, joka liittyy yleisesti tunnustettuun ja arvostettuun asiantuntijuuteen. Ammatillinen asiantuntijuus on sosiaalisesti määriteltyä ammattiin liittyvää osaamista, ammatillisten teorioiden, menetelmien ja käsitysten tietämistä. (Uusitalo 2019, 24, 42-44.)

2.3 Sosiaalityöntekijän asiantuntijuus

Sosiaalityön professionaalinen asiantuntijuus perustuu tutkimusperustaiseen asiantuntijatietoon ja lainsäädäntöön perustuvaan valtaan suhteessa asiakkaiden elämään (Juhila 2006, 19, 86–87). Asiantuntijuuden lähtökohtana ja ydinosoisena on reflektiivinen teoreettisen tiedon ja käytännön tiedon yhdistäminen sekä tieteellisen tiedon tuottaminen. Taustalla olevien teorioiden kautta sosiaalityöntekijä jäsentää käytännön työssä kohdattavia ilmiöitä ja löytää uusia näkökulmia ammatilliseen toimintaan ja asiantuntijuuteen. (Karvinen-Niinikoski 2009, 145–146, Lehto-Lunden & Salovaara 2016, 165–166, McDermott 2020.) Sosiaalityön koulutuksen tavoitteena on valmistaa sosiaalityöntekijöitä laaja-alaista osaamista vaativaan asiantuntija- ja asiakastyöhön, jonka lähtökohtana ovat akateemiset ja tutkimukselliset taidot sekä osaaminen laajaan ja monia näkökulmia sisältävään kriittiseen ajatteluun. Sosiaalityön kehittäminen on tutkimusperustaista, jonka kautta osaaminen rakentuu tieteellisen ajattelun ja päättelyn sekä kokonaisuuksien hallinnan ympärille. (Lähteinen, Raitakari, Hänninen, Kaittä, Kekoni, Krok & Skaffari 2017, 14–15.) Osaamiseen kuuluu asiantuntemusta ja taitoa tutkia ja arvioida työn vaikutuksia monista eri näkökulmista ja tehdä ratkaisuja eri tiedonlähteitä yhdistellen (McDermott 2020).

Sosiaalityön yhteiskunnallisena tehtävänä on vaikeissa olosuhteissa elävien ja avun tarpeessa olevien yksilöiden elämäntilanteen parantaminen. Sosiaalityöntekijä työskentelee yhteiskunnallisten rakenteiden, sosiaalisten ongelmien ja yksilöiden haastavien elämäntilanteiden parissa. (Lähteinen ym. 2017, 13–14.) Sosiaalityö paikantuu

yhteiskunnallisesti asiakkaan liittämisen- ja kontrollointisuhteeksi, jossa sosiaalityöntekijän tehtävänä on liittää asiakas yhteiskunnalliseksi toimijaksi sekä kontrolloida asiakasta silloin, kun liittämisen on vaikeuksia. Sosiaalityöntekijän ja asiakkaan kohtaaminen tapahtuu yhteiskunnallisen tehtävän kautta ja sillä on aina tarkoitus ja tavoite. (Juhila 2006, 50-51, 55, 201-203.) Sosiaalityö pohjautuu lainsäädäntöön ja voimassa oleviin ihmisoikeussopimuksiin (Lähteinen ym. 2017, 13). Sosiaaliset perusoikeudet määritellään lainsäädännössä ja niiden merkitys on erityinen heikommassa asemassa oleville. Lainsäädännön määrittelemänä julkisella vallalla on velvollisuus turvata perus- ja ihmisoikeuksien toteutuminen, jota sosiaalityöntekijä käytännössä toteuttaa. (Lähteinen & Hämeen-Anttila 2017, 48-50, 58-60.)

Sosiaalityön ydin ja asiantuntijuus muodostuvat vastavuoroisissa vuorovaikutussuhteissa asiakkaiden sekä samanaikaisesti yksilöiden ja yhteisön välillä (Törrönen 2016, 13-14). Sosiaalityöntekijän asiantuntijuus rakentuu vuorovaikutuksellisen osaamisen ja ihmisten kohtaamisen ympärille (Lähteinen ym. 2017, 15-16), jossa osaaminen määrittää vuorovaikutuksellisen kohtaamisen tilan. Sosiaalityöntekijän ja asiakkaan välinen suhde on ammatillinen auttamissuhde, joka rakentuu sosiaalityön asiantuntijuuden, eettisten periaatteiden, arvojen ja tietopohjan kautta. (Jokinen 2016, 138, 142-143.) Suhteen tavoitteena on muutoksen mahdollistaminen ja asiakkaan elämäntilanteen parantaminen (Rollins 2019).

Sosiaalityöntekijältä vaaditaan vahvaa eettistä ja inhimillisten arvojen ymmärrystä sekä niiden mukaan toimimista (Lähteinen ym. 2017, 15-16). Tehtävänä on punnita tilanteiden etuja ja haittoja sekä asiakkaan toiveiden ja itsemääräämisoikeuden välistä suhdetta ja eri näkökulmien välillä etsiä ratkaisuja asiakkaan elämässä oleviin tilanteisiin. Sosiaalityöntekijä ja perustelee työssään tekemiään ratkaisuja ammattietiikan, arvopohjan ja moraalin kautta. (Lehto-Lunden & Salovaara 2016, 165-166.) Eettinen päätöksenteko perustuu rationaaliseen ja tietoperustaiseen pohdintaan, ammatilliseen taitoon ja harkintaan Monimutkaisissa ja haastavissa tilanteissa päätöksenteon taustalla on monia erilaisia näkökulmia, joita sosiaalityöntekijä joutuu arvioimaan suhteessa omaan tehtävään, ja velvollisuuksiin sekä asiakkaan etuun ja tuen tarpeeseen. (Lonne, Harries, Featherstone & Gray 2016, 35.)

3 LASTENSUOJELUN SOSIAALITYÖ

Lapset ovat riippuvaisia aikuisista ja lapsen kasvaminen yhteiskuntaan edellyttää suhdetta aikuisiin. Yhteiskunnalla on vastuu ja velvollisuus varmistaa lapsen hyvän kasvun toteutuminen lapsen edun mukaisesti silloin, kun lapsesta huolta pitävät aikuiset eivät siihen ilman tukea kykene. (Heinonen 2016, 243.) Lastensuojelu käsittää sen laajimman määritelmän mukaan kaiken lasten ja perheiden parissa tehtävän työn. Kokonaisuus sisältää ajatukseen julkisen vallan yhteisestä vastuusta suhteessa lasten hyvinvointiin. Lastensuojelun sosiaalityö on erityistason palvelu, jossa lapsen asiakkuus alkaa, kun sosiaalihuoltolain mukaisessa palvelutarpeen arvioinnissa on todettu lapsella olevan lastensuojelun tarve, jolloin lapsen kasvuolosuhteet vaarantavat tai eivät turvaa lapsen kehitystä ja terveyttä tai lapsi omalla käyttäytymisellään vaarantaa kehitystään tai terveyttään. (Araneva 2016, 111, 133, 151.)

Lastensuojelun sosiaalityön yhteiskunnallisena tehtävänä ja velvollisuutena on lasten hyvinvoinnin, kasvun ja kehityksen turvaaminen lapsen perhettä ja muita lapsen kasvusta vastaavia henkilöitä tukemalla (Araneva 2016, 53). Lastensuojelulain (2007) mukaan tarkoituksena on turvata lapsen oikeus turvalliseen kasvuympäristöön, tasapainoiseen ja monipuoliseen kehitykseen sekä erityiseen suojeluun. Työn perustana on lainsäädäntö ja kansainväliset ihmisoikeussopimukset, jotka ohjaavat ja määrittävät työtä. Lainsäädännön pohjalla on perustuslaki, jonka periaatteiden mukaan työtä tarkemmin ohjaava lainsäädäntö lastensuojelulaki ja sosiaalihuoltolaki on säädetty. Lisäksi YK:n lapsen oikeuksien sopimus määrittää lastensuojelun toimintaa laajasti. (Araneva 2016, 37.)

Lastensuojelulain (2007) tarkoituksena on edistää lapsen kehitystä ja hyvinvointia, tukea lapsen hoidosta ja kasvatuksesta vastaavia henkilöitä, pyrkiä ehkäisemään lapsen ja perheen ongelmia sekä puuttua havaittuihin ongelmiin riittävän aikaisin. Lapsen oikeuksien

sopimuksen tarkoituksena on taata jokaiselle lapselle sopimuksessa määritellyt oikeudet sekä aikuisten ja etenkin viranomaisten velvollisuudet lasten kanssa toimiessa (Yleissopimus lapsen oikeuksista 1991). Lastensuojelun toteutumista ohjaa lähtökohtaisesti lapsen edun periaate, jota on avattu laajemmin lapsen oikeuksien sopimuksessa (Heinonen 2016, 234).

3.1 Avohuollon tukitoimenpiteiden ensisijaisuus

Lastensuojelun avohuollon sosiaalityötä toteutetaan tekemällä lapselle asiakassuunnitelma ja järjestämällä tukitoimia. Tukitoimien tarkoituksena on ehkäistä ja korjata kasvuolosuhteita, joista voi olla haittaa tai vaaraa lapsen kehitykselle tai terveydelle sekä estää vaaran uusiutuminen. Lastensuojelun keskeisenä periaatteena on avohuollon tukitoimien ensisijaisuus, joka on linjassa yleisesti sosiaalihuollon periaatteena olevan lievimmän puuttumisen periaatteen sekä viranomaistoiminnassa yleisesti noudatettavan suhteellisuusperiaatteen kanssa. Suhteellisuusperiaatteen mukaisesti viranomaisen käyttämät auttamiskeinot tulee olla oikeassa suhteessa tavoitteisiin nähden. Lastensuojelussa tavoitteena on löytää keinoja, jotka parhaiten auttavat lapsen ja perheen tilannetta ja kuitenkin vähiten puuttuvat perheen yksityisyyteen. (Araneva 2016, 159, 178, Lonne ym. 2016, 118-119.)

Avohuollon tukitoimenpiteet arvioidaan ja perustellaan lastensuojelulain mukaisesti ja niiden tulee olla välttämättömiä, sopivia ja riittäviä lapsen tarpeiden, hoidon ja huolenpidon turvaamiseksi. Tukitoimien tarkoituksena on lapsen oikeus tasapainoiseen ja monipuoliseen kehitykseen, turvalliseen kasvuympäristöön sekä erityiseen suojeluun. Tavoitteena tulee olla muutos lapsen kasvuolosuhteissa tai käyttäytymisessä. Myös avohuollon tukitoimenpiteiden ensisijaisena tehtävänä on turvata lapsen etu ja lapsen oikeuksien toteutuminen. Tukitoimista sovitaan asiakassuunnitelmassa ja niistä päättää lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä. (Araneva 106, 258.) Avohuollon tukitoimien taustalla on ajatus siitä, että niiden avulla lapsen on mahdollista asua kotona ja niitä järjestetään, jotta huostaanottoon ei tarvitsisi päätyä (Pekkarinen 2016, 113–114).

3.2 Lastensuojelun sosiaalityö ja asiantuntijuus

Lastensuojelun sosiaalityön asiantuntijuuden määrittely pohjautuu sosiaalityöntekijän yleisen asiantuntijuuden perustalle, mutta siitä on löydettävissä lisäksi omanlaisia erityisiä

osaamisalueita ja vastuita. Lastensuojelun sosiaalityöntekijän työn ensisijaisena tarkoituksena on edistää ja turvata lapsen oikeutta hyvinvointiin, kasvuun ja kehitykseen. Työ edellyttää vahvaa lastensuojelutyön asiantuntijuutta sekä tiedollista ja taidollista osaamista. Taustalla oleva lainsäädäntö määrittelee puitteet, mutta lastensuojelun perustana on ammattitaitoinen ja osaava sosiaalityö ja sosiaalityöntekijät. (Yliruka ym. 2020, 10.) Lastensuojelun sosiaalityöntekijältä vaaditaan koulutuksen, osaamisen ja asiantuntijuuden yhteensovittamista, itsenäistä ajattelua ja uskallusta tehdä ratkaisuja omien näkemystensä mukaan. Työssä tehtävät päätökset ovat monimutkaisia ja niiden vaikuttavuus on merkittävä yksilöiden elämänkulun kannalta. (Heinonen & Sinko 2014, 10-11.) Päätöksenteko vaatii vahvaa arvoperustaista pohdintaa, kykyä arvioida ja ratkaista asioita eettisesti sekä oikeudellista tietoa vastuista ja velvollisuuksista (Lonne ym. 2016, 118, Yliruka ym. 2020, 10).

Lastensuojeluasiakkuuden lähtökohtana on lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän toteuttama sosiaalityö. Asioista vastaavan sosiaalityöntekijän tehtävänä on valvoa, seurata ja ohjata lapsen edun toteutumista sekä vastata tarvittavan tuen ja palvelujen saamisesta. (Araneva 2016, 242.) Lastensuojelulaki määrittää sosiaalityöntekijän tehtävät yksityiskohtaisesti ja ottaa kantaa työssä vaadittuun osaamiseen (Bardy 2013, Heinonen & Sinko 2013, 126). Lastensuojelussa asiakkaana on lapsi, jonka vuoksi asioita tulee arvioida, suunnitella ja ratkaista lapsen edun näkökulmasta (Heinonen 2016, 234–244). Lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän vastuulla on viimesijaisesti kaikkien lasta koskevien ratkaisujen arviointi suhteessa lapsen etuun sekä omalta osaltaan päätöksenteon laillisuudesta vastaaminen (Araneva 2016, 242).

Sosiaalityöntekijä tekee ja valmistele lasta koskevia päätöksiä lastensuojelulain määrittämän päätöksentekotoimivallan mukaisesti sekä arvioi toimenpiteiden ja päätösten vaikutusta lapsen etuun (Araneva 2016, 242, Heinonen & Sinko 2013, 124). Päätöksenteon pohjana on lapsen edun, oikeuksien ja osallisuuden huomioiminen, ymmärrys kokonaisuudesta ja päätösten vaikutuksista lapsen ja perheen elämään (Heinonen & Sinko 2013, 126). Sosiaalityöntekijä vastaa asiakasprosessin johtamisesta, johon sisältyy vastuu asiakkuuden, lapselle ja perheelle järjestettävien palveluiden ja tukitoimien kokonaisuuden koordinoinnista sekä tukitoimien vaikutuksen ja muutoksen arvioinnista (Araneva 2016, 242, Heinonen & Sinko 2013, 124). Sosiaalityöntekijä vastaa lisäksi laajempien linjausten tekemisestä asiakasprosessissa arvioiden, mihin suuntaan lapsen asiakkuutta halutaan kuljettaa ja mitkä ovat eri ammattilaisten roolit prosessin etenemisessä. Tehtävänä on näyttää suuntaa ja arvioida

tehtyjen toimien vaikuttavuutta, tehdä ratkaisuja jatkosta sekä tarpeen mukaan muuttaa suuntaa. (Heinonen & Sinko 2014, 10.)

Vuorovaikutukseen ja asiakassuhteen luomiseen liittyvät taidot ovat erityisessä merkityksessä lastensuojelutyössä (Heinonen & Sinko 2013, 124–125). Lastensuojelulaki velvoittaa viranomaisia toimimaan työssään mahdollisimman hienovaraisesti ja kohtaamaan lapsi ja perhe kunnioittavasti ja ihmisarvoisesti (Araneva 2016, 177). Lastensuojelussa työskennellään usein haastavissa, perheen elämän kriisitilanteissa, haastavien vuorovaikutussuhteiden, vaikeiden tunteiden sekä perheiden kuormittuneisuuden ja vanhemmuuden haasteiden parissa. Työ edellyttää vahvoja vuorovaikutuksellisia ja kohtaamisen taitoja, kykyä asettua vaikeisiin tilanteisiin sekä rakentaa luottamuksellisia asiakassuhteita. (Bardy 2013, 74, Rollins 2019.) Tavoitteena on luottamuksen rakentaminen, toimiva yhteistyö ja mahdollisuus muutokseen (Araneva 2016, 177).

Lastensuojelun sosiaalityön erityisyys on sosiaalityöntekijän viranomaisrooliin kuuluvassa harkintavallassa ja julkisen vallan käytössä. Työssä on läsnä vahva yksilön oikeuksiin puuttumisen näkökulma. (Yliruka ym. 2020, 10.) Haastavuus liittyy tukemisen ja kontrollin välimaastossa tasapainotteluun, joka nousee erityisen huomion kohteeksi tahdonvastaisen päätöksenteon vuoksi (Heinonen & Sinko 2016, 234–244). Sosiaalityöntekijällä on valtaa puuttua perheen sisäisiin asioihin lapsen kasvun ja kehityksen turvaamiseksi. Lähtökohtaisesti tavoitteena on lapsen vanhempien ja viranomaisten yhteistyö, mutta työhön kuuluu myös vastentahtoisin toimenpiteisiin ryhtyminen tarpeen mukaan. (Heinonen 2016, 234–244.)

Avohuollon työssä tasapainoillaan vanhemmuuden tukemisen ja lapsen edun huomioimisen rajalla ja usein joudutaan pohtimaan niiden välistä suhdetta ja ensisijaisuutta (Heinonen & Sinko 2013, 126–127). Ensisijaisesti on kunnioitettava vanhempien vastuuta lapsesta, mutta samanaikaisesti tarpeen mukaan tulee puuttua lapsen kasvuoloihin ja kaltoinkohteluun (Bardy 2013, 71,74). Avohuollon työ keskittyy vanhempien ja vanhemmuuden tukemiseen tukitoimien avulla, mutta samalla läsnä on myös velvollisuus isompaan puuttumiseen, mikäli lapsen edun katsotaan sitä vaativan. Velvoite tuo tietynlaisen jännitteen sosiaalityöntekijän ja asiakkaan väliseen suhteeseen kaikissa prosessin vaiheissa. (Heinonen & Sinko 2013, 126–127.)

3.3 Systeminen työote lastensuojelun sosiaalityössä

Systeminen näkökulma on kehittynyt osaksi sosiaalityötä jo 1900-luvulla (Alho ym. 2018, Toikko 2009) ja noussut uudelleen keskiöön viime vuosina osana lastensuojelun sosiaalityön käytäntöä (Alho ym. 2018). Lastensuojelutyön kehittäminen on suuntautunut viime vuosina systemisen työotteen käyttöönottamiseen. Terveiden ja hyvinvoinninlaitoksen vuodesta 2016 lähtien käynnissä olevassa Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelmassa on pyritty etsimään uudenlaisia toimintatapoja lastensuojeluun. Tavoitteena on ollut lapsen oikeuksien vahvistaminen ja palvelujärjestelmää on kehitetty lapsi- ja perhelähtoisemmäksi systemisen työotteen kautta. (Petrelius & Eriksson 2018.)

Sosiaalityön teoreettinen pohja on rakentunut useiden psykososiaalisten teorioiden kautta, jotka perustuvat sosiaalityöntekijän ja asiakkaan väliseen vuorovaikutukseen ja kohtaamiseen, suhdeperustaiseen sosiaalityöhön (Toikko 2009, 271). Systemisen työotteen kautta terapeutin näkökulma lasten ja perheiden tukemisessa on tullut konkreettiseksi osaksi lastensuojelutyötä. Systemisen työotteen lähtökohtana on sosiaalityöntekijän tiivis vuorovaikutus lapsen ja perheen kanssa. Kehittämistyön perustana on ajatus siitä, että lastensuojelun sosiaalityön on siirryttävä vahvemmin prosessikeskeisestä byrokratiatyöstä sosiaalityöntekijöiden toteuttamaksi vuorovaikutustyöksi. Työskentelyn ytimeen nostetaan perheiden voimavarat sekä mahdollisuus muutokseen. Hallinnolliset päätökset ovat osa työtä, mutta eivät työn keskiössä. (Alho ym. 2018, 85-86, 89–90.)

Systemisen työotteen kautta lapsi ja perhe nostetaan työskentelyn keskiöön. Asiakas on mukana työskentelyssä yhtenä toimijana, joka muuttaa sosiaalityöntekijän asiantuntijaroolia. Keskeisenä näkökulmana on paremmin tietämisen asemasta irrottautuminen, jossa lapsen ja perheen kokemusten ja näkemysten kuuleminen sekä lapsen, muiden perheenjäsenten vuorovaikutussuhteiden tarkastelu tuo näkyväksi ongelmien taustalla olevia syitä ja lisää ymmärrystä perheen tilanteesta. (Civil 2018, 97.) Systemiseen työotteeseen kuuluva tiimityöskentely pyrkii pois yksin työskentelystä. Tiimityö vaatii sosiaalityöntekijältä asiantuntijana yhteistyötä ja moninäkökulmaista otetta lapselle ja perheelle sopivien tukitoimien ja palveluiden löytämiseksi. (Alho ym. 2018, 88.)

4 TUTKIMUKSEN TARKOITUS JA TOTEUTUS

4.1 Tutkimusongelmat

Tutkielmani tarkoituksena on tutkia sosiaalityössä vaadittavaa asiantuntijuutta ja lastensuojelun sosiaalityössä vaadittavaa erityistä osaamista ja asiantuntijuutta, vertailla niitä keskenään sekä löytää yhtenäisyyksiä ja eroavaisuuksia. Kysymykset vastaavat vaatimukseen sosiaalityön laadusta ja vaikuttavuudesta. Tutkimuskysymykseni ovat:

1. Millaista asiantuntijuutta sosiaalityöntekijältä vaaditaan?
2. Millaista erityistä osaamista ja asiantuntijuutta sosiaalityöntekijältä vaaditaan lastensuojelun sosiaalityössä?
3. Millainen on osaava ja ammattitaitoinen sosiaalityöntekijä?

4.2 Tutkimusmenetelmä

Tutkielmani tutkimusmenetelmä on kirjallisuuskatsaus. Kirjallisuuskatsauksen tavoitteena on kehittää olemassa olevaa ja rakentaa uutta teoriaa sekä arvioida ja rakentaa kokonaiskuvaa valitusta aiheesta ja ilmiöstä. Tavoitteena on pyrkiä tunnistamaan ongelmia ja kuvata valitun teorian kehitystä. (Salminen 2011, 3–4.) Kirjallisuuskatsauksen tarkoituksena on näyttää mistä näkökulmista ja miten ilmiötä on aiemmin tutkittu ja miten suunnitteilla oleva tutkimus liittyy olemassa oleviin tutkimuksiin (Tuomi, & Sarajärvi 2009). Kirjallisuuskatsaus on

metodi ja tutkimustekniikka, jonka tarkoituksena on tutkia aiemmin tehtyä tutkimusta, tehdä tutkimusta tutkimuksesta. Käytännössä kirjallisuuskatsauksessa kootaan yhteen valitusta aiheesta aiemmin tehtyjä tutkimuksia, joiden lopputuloksena on mahdollista syntyä uusia tutkimustuloksia. Kirjallisuuskatsauksesta erotellaan kolme eri tyyppiä; kuvaileva kirjallisuuskatsaus, systemaattinen kirjallisuuskatsaus ja meta-analyysi. (Salminen 2011, 3–4.)

Valitsin tutkielmani menetelmäksi kuvailevan kirjallisuuskatsauksen. Kuvailevan kirjallisuuskatsauksen lähtökohtana on tutkimuskysymys, jonka tarkoituksena on tuottaa kuvaileva vastaus ja ymmärtää tutkittavaa ilmiötä. Tutkimustulos perustuu valitusta aineistosta saatuun tietoon. (Kangasniemi, Utriainen, Ahonen, Pietilä & Jääskeläinen 2013, 291–301.) Tutkielmani tarkoituksena on löytää vastauksia asettamiini tutkimuskysymyksiin. Nostan aineistostani esiin tutkimuskysymyksiin liittyviä alueita ja muodostan kuvailevan vastauksen, jonka kautta pyrin ymmärtämään mitä sosiaalityön ja lastensuojelun sosiaalityön asiantuntijuus sisältää ja millainen on hyvä ja osaava sosiaalityöntekijä. Aineiston analyysimenetelmänä käytän aineistolähtöistä sisällönanalyysiä. Valitsin aineistolähtöisen menetelmän, jotta löydän vastauksia kysymyksiini ilman, että teoreettinen viitekehys ohjaa tuloksia. Analysoin aineistoni jaotteleamalla ne sisällöllisesti kuuteen sosiaalityön asiantuntijuuden osa-alueeseen, joiden sisältöä kuvailen tutkimustuloksissa.

4.3 Tiedonhaku

Tiedonhakuni keskittyi Jyväskylän yliopiston kirjaston tietokantoihin, joista käytin hakuun JykDokin kirjaston hakua sekä eri tietokantoja; kotimainen artikkeli viitetietokanta ARTO, sosiaalityön yliopistokoulutuksen yksiköiden muodostama yhteistyöverkosto Sosnet, Finlex ja Google Scholar. Ulkomaisia lähteitä hain JSTOR:n, Ingenta connectin sekä Proquestin Social Services Abstractsin kautta. Lisäksi hain aineistoa suoraan Sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön tutkimuksen aikakauslehdien Januksen arkistoista sekä paikallisesta kirjastosta. Haut johtivat lähteisiin, joiden kautta löysin lisää ajankohtaisia lähteitä.

Hakusanoina käytin asiasanoja lastensuojelu, lapsen etu, sosiaalityö ja asiantuntijuus sekä ulkomaalaisissa hauissa social work, expertise ja child protection. Rajasin aineistoani selkeästi asiasanojen mukaisesti. Otin aineistooni sosiaalityön asiantuntijuuteen ja lastensuojelun sosiaalityön asiantuntijuuteen liittyviä aineistoja. Rajasin pois asiantuntijuutta käsittelevät aineistot, jotka liittyivät selkeästi johonkin toiseen sosiaalityön erityisalaan tai ainoastaan

huostaanoton jälkeiseen aikaan. Halusin pitää aineistoni tuoreena sosiaalityössä tapahtuvan suhteellisen nopean lainsäädännön, ja käytänteiden muuttumisen vuoksi ja siksi rajasin aineistoni 2010-luvulla tehtyihin tutkimuksiin.

Sosiaalityön asiantuntijuuteen liittyvää aineistoa löytyi runsaasti sosiaalityön eri alueilta, jonka vuoksi selkeiden rajausten tekeminen oli tarpeen. Valitsin aineistooni löytämäni sosiaalityön asiantuntijuuteen yleisesti liittyvät tutkimukset sekä lastensuojelun sosiaalityön asiantuntijuuteen liittyvät tutkimukset. Jätin aineistosta pois muihin sosiaalityön erityisaloihin liittyvät tutkimukset sekä tutkimukset, jotka kuvasivat rajatusti sosiaalityön asiantuntijuuden tiettyä osa-aluetta, eivätkä asiantuntijuutta kokonaisuudessaan. Rajausten kautta pystyin poimaan vastauksia nimenomaisesti asettamiini tutkimuskysymyksiin ilman, että niiden sisältö laajeni liiallisesti.

4.4 Aineisto

Aineistoni koostuu seitsemästä eri tutkimuksesta, neljästä väitöskirjasta ja yhdestä lisen-siaatin tutkimuksesta sekä niitä täydentävistä kahdesta Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen työpaperista. Olen jakanut aineistoni kahteen eri ryhmään, josta ensimmäisen aiheena on sosiaalityön yleinen asiantuntijuus ja toinen keskittyy selkeästi lastensuojelun sosiaalityöhön. Käytän aineistoa kuitenkin molempien näkökulmien analysointiin.

Sipilä A. 2011. Sosiaalityön asiantuntijuuden ulottuvuudet – Tiedot, taidot ja etiikka työntekijöiden näkökulmasta kunnallisessa sosiaalityössä.

Väitöskirja käsittelee sosiaalityöntekijöiden käsityksiä sosiaalityössä tarvittavasta asiantuntijuudesta, tiedoista ja taidoista sekä sosiaalityön eettisten periaatteiden merkityksestä. Tutkimuksen tarkoituksena on selvittää mistä sosiaalityön asiantuntijuus koostuu sekä analysoida sosiaalityön perinteiden ja sosiaalityön asiantuntijuuden suhdetta.

Vaininen S. 2011. Sosiaalityöntekijät sosiaalisen ammattilaisina. Sosiaalityöntekijöiden ja yhteistyökumppaneiden käsityksen sosiaalitoimiston sosiaalityöntekijöiden ammatillisesta toiminnasta 2000-luvun alussa.

Väitöskirja käsittelee sosiaalityöntekijöiden ammatillista toimintaa. Tutkimuksessa on jäsennetty sosiaalityön sosiaalista osaamista sekä selvitetty sosiaalityöntekijöiden ammatti-identiteetin muokkautumista uudistuvissa toimintaympäristöissä. Käytän tutkimuksesta aineistoksi sosiaalityöntekijän asiantuntijuutta koskevat osuudet.

Yliruka L., Vartio R., Pasanen K. & Petrelius P. 2018. Monimutkaiset ja erityistä osaamista edellyttävät asiakastilanteet sosiaalityössä.

Työpaperi on osa Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelmaa ja sen tarkoituksena on selvittää mikä on vaativaa sosiaalihuollossa ja voiko vaativaa sosiaalityötä erottaa yleisestä sosiaalityöstä. Raportti kokoaa yhteen sosiaalityön näkemyksiä monimutkaisista ja vaativaa sosiaalityön osaamista edellyttävistä tilanteista.

Jaakkola O. 2016. Sosiaalityöntekijän tiedot ja taidot lastensuojelutarpeen arvioinnissa.

Lisensiaatintutkimuksen aiheena on sosiaalityöntekijöiden tarvitsemat tiedot ja taidot lastensuojelutarpeen arvioinnissa. Tutkimus on toteutettu lastensuojelun palvelutarpeen arvioinnissa ennen varsinaista lastensuojelun asiakkuutta, mutta valitsin sen osaksi aineistoa, koska näen arviointityön selkeästi osana sosiaalityöntekijän osaamista myös lastensuojelun sosiaalityöntekijän työtä.

Jaakola A-M. 2020. Lapsen tilanteen arviointi lastensuojelun sosiaalityössä.

Väitöskirjan aiheena on sosiaalityöntekijöiden tekemä lapsen tilanteen arviointi lastensuojelun sosiaalityössä, jonka yhtenä näkökulmana on sosiaalityöntekijän osaaminen. Arviointia tutkitaan ammatillisten ja organisaatioon liittyvien tekijöiden kautta, josta otin aineistooni sosiaalityöntekijän työn ammatillisia tekijöitä, tietoa, taitoa ja osaamista koskevat kohdat.

Uusitalo I. 2019. Työssä oppiminen lastensuojelun sosiaalityössä – reunaehdoja ja mahdollisuuksia ammatillisen asiantuntijuuden kehittymiselle.

Väitöskirjan aiheena on lastensuojelun sosiaalityön ammatillinen asiantuntijuus sekä työssä oppiminen vaativissa asiakastilanteissa. Tutkimus käsittelee vaativissa asiakastilanteissa toimimisen vaikutusta lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden ammatilliseen asiantuntijuuteen ja työssä oppimiseen.

Yliruka L., Petrelius P., Alho S., Jaakola A-M., Lunabba H., Remes S., Keränen S., Teiro S. & Terämä A-M. 2020. Osaaminen lastensuojelun sosiaalityössä.

Työpaperi on osa Lapsi- ja perhepalvelujen muutosohjelman lastensuojelun osaaminen -hanketta, jonka kehittämistyössä on syntynyt havainto lastensuojelun osaamisen kansallisen tason jäsenyyksestä. Raportin tavoitteena on määritellä lastensuojelussa tarvittavaa osaamista ja sitä tukevia rakenteita.

5 SOSIAALITYÖNTEKIJÄN ASiantuntijuuden Osa- ALUEET

Jaottelin aineistoni sosiaalityöntekijän asiantuntijuuden osa-alueisiin. Asiantuntijuus jakautuu kuuteen ryhmään, joissa jokaisen sisällä on omat sisällölliset kokonaisuutensa ja laajemmissa ryhmissä omat alakohtansa. Jaottelu perustuu aineistosta poimimiini sosiaalityön asiantuntijuuden alueisiin ja on vastaava niin sosiaalityön yleisen, kuin lastensuojelun erityisosaamisen kohdalla, painottuen kuitenkin eri näkökulmiin.

5.1 Tiedollinen ja tutkimusosaaminen

Tietopohja on sosiaalityön asiantuntijuuden perusta, jonka varaan sosiaalityön osaaminen rakentuu ja se nousi vahvasti esiin aineistosta osana sosiaalityön asiantuntijuutta. Teoreettinen ja käytännön tieto yhdistyvät ja liittyvät kokemustiedon kautta yhtenäiseksi tietopohjaksi. (Sipilä 2011, 30–33.) Käytännön tiedon, tutkimuksellisen tiedon ja teoretiedon välisessä suhteessa ydinkysymykseksi nousee tiedon tarpeet, pätevyys sekä tiedontuotannon, välittämisen ja soveltamisen tavat (Jaakkola 2016, 26). Asiantuntijuuden lähtökohtia ovat teoreettinen ja käsitteellinen tieto, käytännön tieto, tietämisen itsesäätely ja sosiokulttuurinen tieto (Uusitalo 2019, 42, 121). Tiedon hallintaan kuuluu oleellisesti teorian ja käytännön tiedon yhdistäminen sekä teorioiden ja teoreettisten viitekehysten soveltaminen työssä (Uusitalo 2019, 109, Jaakkola 2016, 23–25).

Yhteiskuntatieteellinen ja tutkimusosaaminen on merkityksellinen sosiaalityön tiedon laji (Sipilä 2011, 30–33). Tieteellinen tutkimus on osa sosiaalityön tietopohjaa ja mahdollistaa tieteen suhteen yhteiskunnallisiin käytäntöihin. Sosiaalityön käytäntötutkimuksen kautta

muodostuva tieto antaa mahdollisuuden yhteisten toimintatapojen kehittämiseen sekä samanaikaisesti sosiaalityön kriittiseen tarkasteluun. (Vaininen 2011, 73–74.) Ylirukan, Vartion, Passasen & Petreliuksen (2018) julkaisussa tutkiva työote ja tutkimustiedon hyödyntäminen nostetaan esiin yhtenä sosiaalityön asiantuntijuuden ja osaamisen alueena, jossa vaaditaan kykyä analyttiseen ja tutkimukselliseen työotteeseen sekä kykyä yhdistää tietoa tutkimusperustaisiin työtapoihin. Tutkimuksellinen näkökulma liittyy tiedolla vaikuttamisen pyrkimykseen, jossa tutkimalla tietoa sitä samanaikaisesti myös rakennetaan (Jaakkola 2016, 26).

Sosiaalityössä tarvittava tieto on moninaista ja laajaa (Sipilä 2011, 30–33). Työssä vaaditaan tietoa sosiaalisista teorioista ja selitysmalleista sekä kykyä tuoda esille sosiaaliseen liittyviä näkökulmia (Vaininen 2011, 257). Sosiaalityön teoreettinen tieto rakentuu opintojen aikana ja koulutus muodostaa perustan ammatilliselle asiantuntijuudelle (Jaakkola 2016, 62, Uusitalo 2019, 96, 119). Yliopistokoulutus antaa tieteellisteoreettisen yleispätevyyden, tutkimukselliset valmiudet ja perusvalmiudet sosiaalityöntekijän ammattiin sosiaalihuollon eri tehtäväaloille. Sosiaalityöntekijät kokevat saaneensa valmiuksia ennen kaikkea kykyyn oppia ja omaksua uutta sekä analyttiseen ajatteluun ja tiedonhakuun. (Yliruka ym. 2020, 10, 13.)

Kaiken sosiaalityöntekijän tarvitseman tiedon lähde ei ole helppo jäljittää. Jaakkolan (2016) tutkimuksessa nousee esiin sosiaalityön hiljaisen tiedon laji, jolla tarkoitetaan henkilökohtaista tietoa tai arkiymmärrystä. Intuition ja kokemustiedon merkitys liittyy sosiaalityön moninäkökulmaisuuuteen (Jaakkola 2016, 65, 75). Sosiaalityössä tietoon perustuva osaaminen yhdistyy vahvasti myös taidolliseen osaamiseen (Vaininen 2011, 257). Jaakkolan (2016) tutkimuksessa sosiaalityön osaaminen jaoteltiin tietoon ja taitoon, jossa sosiaalityöntekijän omaksumat tiedot, taidot ja arvopohja muodostavan toisiinsa vaikuttavan kokonaisuuden. Sosiaalityöntekijän osaamisalueena on kyky soveltaa omaksuttua tietoa. (Jaakkola 2016, 20–21, 23.) Uusitalon (2019) tutkimuksessa nousee esiin ammatillisen tietotaidon käsite. Tiedollisen ja taidollisen osaamisen yhteen kietoutuminen nousee esiin myös Ylirukan ym. (2020) julkaisussa.

5.2 Professionaalinen ja substanssi osaaminen

Ammatillisen osaamisen ytimessä ovat asiantuntijuuden taidot, kuten ammattitaito ja ammatillinen osaaminen sekä vuorovaikutukseen liittyvä osaaminen (Uusitalo 2019, 116). Osaaminen kytkeytyy asiantuntijuuden, ammatillisuuden ja professionaalisuuden käsitteisiin ja käytännössä se on soveltuvuutta, kykyä ja taitoa. Taito on oppimisen avulla saavutettu kyky, joka

liittyy kyvykkyyteen ja toiminnan hallitsemiseen. (Jaakkola 2016, 20, 24–25.) Vainisen (2011) tutkimuksessa käytetään käsitettä ammatillinen toiminta, jossa ammattitaito yhdistyy tietoon. Sosiaalityöntekijän taidot linkittyvät tietoon ja kykyyn käyttää, soveltaa ja hankkia tietoa. Taito on koulutuksessa opitun ja kokemuksen kautta kerrytetyn tiedon suhteuttamista käytännön työhön (Jaakkola 2016, 35).

Sipilä (2011) kuvaa sosiaalityöntekijöiden asiantuntijuutta toimintarooli käsitteen avulla, joka on luonteeltaan konkreettista ja toistuvaa käytännön toimintaa. Asiantuntijuus on institutioihin kasaantunutta tietoa, jota ylläpidetään ja edustetaan näiden roolien avulla. Ammattitaito jaotellaan kohtaamisen, tunnistamisen ja toiminnan arvioinnin taitoihin. Sosiaalityöntekijän taitoihin kuuluu asiakkaan huomioimisen taito ja taito toimia neutraalina, ongelmatilanteita jäsentävänä asiantuntijana. (Sipilä 2011, 34, 46.) Ammatillista osaamista on asiakkaan toimijuuden, subjektiivisuuden ja reflektointikyvyn tukeminen ja vahvistaminen häntä koskevissa asioissa. Asiakkaan nostaminen subjektiksi vaatii sosiaalityöntekijältä kykyä motivoida ja herätellä sekä tukea asiakkaan omaa asiantuntijuutta. (Vaininen 2011, 57–59.) Menetelmäosaaminen ei nouse vahvasti esiin sosiaalityön yleiseen asiantuntijuuteen liittyen, vaan se nähdään osana sosiaalityön laajaa professionaalista osaamista, erityisesti yksittäisten menetelmien osaamisen kautta. Menetelmäosaaminen nousee esiin osana vuorovaikutusosaamista (Yliruka ym. 2018) ja Vainisen (2011) tutkimuksessa dialogisen ja neuvottelevan työotteen kautta.

5.2.1 Vuorovaikutus ja psykososiaalinen osaaminen

Sosiaalityö on vuorovaikutustyötä, jonka tarkoituksena on pyrkiä ratkaisemaan asiakkaana olevien yksilöiden elämässä olevia inhimillisiä ongelmia. Työskentely perustuu vuorovaikutuksellisiin kohtaamisiin, jonka vuoksi vuorovaikutuksen taidot ja taitavuus sosiaalisessa kanssakäymisessä ovat sosiaalityöntekijän merkittävimpiä osaamisalueista. Sosiaalityön asiantuntijuuden ydintä on taito säädellä sosiaalinen vuorovaikutus tilanteen ja siinä mukana olevien ihmisten tasolle. (Sipilä 2011, 28, 35.) Sosiaalityöntekijältä vaaditaan kykyä luoda luottamusta ja taitoa kohdata asiakas sekä samalla ratkaista vaativia asiakastilanteista rakentavalla ja eri osapuolia kunnioittavalla tavalla (Yliruka ym. 2018, 56).

Asiakaslähtöisyys liitetään aineistoissa osaksi vuorovaikutusosaamista. Asiakastyössä tuki, motivointi ja sovittelu ovat sosiaalityöntekijältä vaadittavia taitoja (Vaininen 2011). Sosiaalityöntekijän vuorovaikutustaitoihin liitetään luottamuksellisen suhteen luominen asiakkaan kanssa, kunnioittava ja läsnä oleva kohtaaminen, sensitiivinen ja samaan aikaan jämäkkä

vuorovaikutus, sovitteleva vuorovaikutustapa ja kyky tehdä yhteistyötä. Vuorovaikutusosaaminen liittyy ensisijaisesti asiakastyöhön, mutta myös verkostojen ja yhteistyökumppaneiden kanssa toimimiseen. Eettinen osaaminen ja sensitiivinen ja kunnioittava kohtaaminen liitettiin osaksi vuorovaikutuksellista osaamista. (Yliruka ym. 2018, 52, 56.)

Vainisen (2011) tutkimuksesta esiin nousevat käsitteet vuorovaikutustietotaito ja vuorovaikutusosaaminen. Sosiaalisen vuorovaikutuksen taidot jaetaan työntekijän omiin henkilökohtaisiin vuorovaikutustaitoihin, kykyyn aktivoida, luoda ja ylläpitää asiakkaan vuorovaikutussuhteita ja kykyyn tehdä rakentavaa vuorovaikutuksellista yhteistyötä muihin viranomaisiin. Sosiaalityön reflektiivinen asiantuntijuus korostaa sosiaalityöntekijän ja asiakkaan välisen vuorovaikutuksen merkityksellisyyttä. Vuorovaikutus nähdään aktiivisena tutkimus- ja löytämisprosessina, jossa sosiaalityöntekijän osaamista on kyky omata kysyvä asenne suhteessa omaan työhön, ympäristöön ja vuorovaikutuksessa toimimiseen. (Vaininen 2011, 58, 257.) Yksi vuorovaikutusosaamisen osa-alueista paikantuu sosiaalityön monitoimijuuteen, jonka kautta sosiaalityöntekijä toimii osana ammatillisia tiimejä ja verkostoja. Moniammatillinen yhteistyö edellyttää sosiaalityöntekijältä avointa ja kunnioittavaa vuorovaikutusta ja yhtäläistä arvopohjaa. (Sipilä 2011, 77.) Sosiaalityöntekijän osaamiseen kuuluu kyky työskennellä eri alojen ammattilaisten ja viranomaisten kanssa rakentavasti ja asiakkaan edun mukaista ratkaisua etsien (Yliruka ym. 2018, 52–53).

5.2.2 Moninäkökulmainen ajattelu

Aineistosta nousi esille moninäkökulmaiseen, analyttiseen ja kriittiseen ajatteluun perustuva osaaminen. Sosiaalityön ydintä on asiakkaiden vaativien elämäntilanteiden ymmärtäminen sosiaalityön näkökulmasta (Yliruka ym. 2018). Sosiaalityöntekijän tulee pystyä hahmottamaan asiakkaan kokonaistilannetta sekä asiakkaan omaa kokemusta tilanteestaan (Sipilä 2011, 257). Työssä vaaditaan kykyä nähdä kokonaisuus ja tunnistaa haasteiden ja ongelmien taustalla olevat juurisyyt sekä löytää asiakkaalle hänen tuen tarpeeseensa vastaavat palvelut (Yliruka ym. 2018, 53). Sosiaalityöntekijällä tulee olla laajaa ymmärrystä yhteiskunnallisesta tilanteesta ja palveluista sekä kykyä soveltaa tietoa asiakkaan tuen tarpeen arvioimiseksi (Sipilä 2011, 257–258).

Sosiaalityöntekijä tarvitsee työssään vahvoja analyysi- ja päätöksentekotaitoja (Jaakkola 2016, 89). Sosiaalityöntekijältä vaaditaan kykyä jäsentää monimutkaisia ja ristiriitaisia asiakkaiden elämäntilanteita sekä sosiaalisia ilmiöitä. Vastauksissa kokonaisvaltaisuutta kuvataan

palvelujen koordinoinnin kautta, joka kytkeytyy koordinoitiosaamisen ja palvelujärjestelmän tuntemisen sekä suhdeperustaiseen, tutkivaan työtapaan. (Yliruka ym. 2018, 57–58.) Myös itseymmärrys sekä kyky ymmärtää henkilöiden välisiä suhteita nousee esiin osana sosiaalityön osaamista (Jaakkola 2016, 22). Ylirukan ym. (2018) ja Sipilän (2011) julkaisuissa johtamisosaaminen mainitaan yhtenä osaamisalueena. Sosiaalityöntekijältä vaaditaan laajojen kokonaisuuksien ja verkostojen hallinnan osaamista yhteistoiminnan edistämiseen ja asiakasprosessien koordinointiin (Sipilä 2011, 58).

5.3 Juridis-hallinnollinen osaaminen

Yksi selkeänä omana alueenaan esiin noussut sosiaalityön osaamisalue on juridinen ja hallinnollinen osaaminen. Sipilän (2011) tutkimuksessa esiin nousevat käsitteet sosiaalihuolto ja sosiaalipolitiikka, joiden kautta oikeudellinen osaaminen muodostuu lakien ja yhteiskunnassa vallalla olevien toimintatapojen ympärille. Vainisen (2011) tutkimuksessa osaamisaluetta käsiteltiin toimintaroolien kautta. Sosiaalityöntekijöiden ammatillinen toiminta ja toimintaroolit määrittyvät sosiaalihuoltoon liittyvän lainsäädäntöön ja erityislainsäädäntöön liittyvien sosiaalityön tehtävälueiden kautta. Ylirukan ym. (2018) tutkimuksessa asiaa käsitellään roolien kautta, jossa sosiaalityöntekijän rooli on toimia julkisen vallan käyttäjänä ja varmistaa asiakkaan oikeusturvan toteutuminen oikeudellisen osaamisen kautta. Oikeudelliseen osaamiseen liittyy erityislainsäädännön hallitseminen, jonka kautta sosiaalityöntekijän tekemät päätökset perustellaan. Myös hyvän hallinnon periaatteiden tunteminen ja niiden mukaan toimiminen nousee esiin. (Yliruka ym. 2018, 54, 56.)

5.4 Eettinen osaaminen

Eettinen osaaminen nousee aineistosta esiin kokonaisuutena, johon kuuluvat eettiset toimintaperiaatteet, arvot ja ideologiat sekä eettinen tieto ja ymmärrys ihmisoikeuksien toteutumisesta (Jaakkola 2016, 22). Sipilän (2011) tutkimuksessa sosiaalityön eettisiin toimintaperiaatteisiin katsottiin kuuluvan ammattieettinen osaaminen, asiakkaan ihmisarvoinen kohtaaminen, yhteiskuntakriittisyys asiakkaan puolesta, velvollisuus toimia yhteiskunnan sääntöjen mukaan, yleishumaani kulttuureihin suhtautuminen sekä kohtelun oikeudenmukaisuus ja tasa-arvoisuus. Vainisen (2011) tutkimuksessa etiikkaa lähestytään ideologioiden, arvopohjan ja

vallan sekä yhteiskunnallisen oikeudenmukaisuuden kautta. Sosiaalityöntekijältä vaaditaan kykyä ja asennetta huolehtia asiakkaiden ja yksilöiden sosiaalisten oikeuksien toteutumisesta. Ylirukan ym. (2018) julkaisussa etiikkaa käsitellään asiakkaan perusoikeuksien ja niihin puuttuvan päätöksenteon näkökulmasta. Ammattietiikka näkyy aineistoissa kietoutuneena muihin sosiaalityön osaamisalueisiin. Vastauksissa pohditaan eettisiä kysymyksiä, joissa esille nousee eettinen harkinta erilaisissa palvelujärjestelmän ja asiakastyön haasteissa.

5.5 Rakenteellinen osaaminen

Vaininen (2011) nostaa esiin sosiaalityön rakenteet ja kehittämisen yhtenä asiantuntijuuden osana. Hyvinvointijärjestelmän toiminnalliset rakenteet muotoutuvat lainsäädännön, politiikan ja vallankäytön kautta. Sosiaalityöntekijältä vaaditaan kykyä olla vaikuttamassa ja kehittämässä asiakkaiden ja yhteisöjen hyvinvointia parantavia sekä sosiaalista oikeudenmukaisuutta edistäviä palveluja, käytäntöjä ja toimintaympäristöjä. (Vaininen 2011, 258.) Ylirukan ym. (2018) julkaisussa esiin nousee rakenteellisen sosiaalityön osaaminen ja rakenteellisten ilmiöiden tunnistaminen. Rakenteellinen osaaminen kiinnittyy laajemmin sosiaalityöntekijän tehtäviin rakenteellisen sosiaalityön toteuttajana ja yhteiskunnallisena vaikuttajana kuin yksittäisen asiakasprosessin vaatimaan osaamiseen (Yliruka ym. 2018, 57).

Sipilän (2011) tutkimuksessa esiin nousee käsite yhteisöllinen sosiaalityö sekä sosiaalityöntekijöiden vaikuttamismahdollisuudet, jotka liittyvät rakenteellisen sosiaalityön kenttään ja sosiaalipolitiikkaan. Sosiaalityöntekijän osaamisalueeksi nousee heikommassa asemassa olevien yksilöiden elämään vaikuttaminen rakenteiden kautta. Sipilä (2011) nosti samassa yhteydessä esiin myös sosiaalityön kehittämisen mahdollisuudet. Sosiaalityöntekijöillä on vaikutusmahdollisuuksia toteuttaa hyvää sosiaalityötä, vaikuttaa omaan toimenkuvaan ja itsenäiseen toimintaan asiakastyössä sekä omasta jaksamisesta huolehtimiseen.

Palvelujärjestelmään liittyvä osaaminen nousee esiin sosiaalityön yhteiskunnalliseen tehtävään liittyen, joka määrittyy sosiaalisen käsitteen mukaisesti oikeudenmukaisuuden ja sosiaalisen hyvinvoinnin edistämiseksi. Sosiaalityöntekijän tehtävänä on lisätä asiakkaan osallistumista, osallisuutta ja aktivoitumista sekä sosiaalista turvallisuutta ja toimintakykyä. (Sipilä 2011.) Työssä vaaditaan kykyä hallita palvelu- ja etuusjärjestelmiin liittyvää tietoa. Yhteiskunnallisen tehtävän avulla sosiaalityöntekijä tunnistaa palvelujärjestelmien ongelmakohtia ja yhteiskunnassa olevia yksilöitä syrjäyttäviä prosesseja. (Yliruka ym. 2018, 56–57.)

Sosiaalityöntekijä toimii palvelujärjestelmän asiantuntijana ja lausuntojen antajana ja varmistaa asiakkaan oikeuksia saada tarpeenmukaisia palveluja. Sosiaalityöntekijän tehtävänä on huolehtia asiakkaan oikeuksista etenkin silloin, kun asiakas ei siihen itse pysty tai toinen viranomainen jättää oikeuden huomioimatta. (Vaininen 2011, 150.) Sipilä (2011) nostaa esiin sosiaalityön kontekstin ja sosiaalisen käsitteen, jossa sosiaalityöntekijä on sosiaalisen osaaja ja asiantuntija.

5.6 Alakohtainen erityisosaaminen

Sosiaalityön alakohtainen erityisosaaminen näyttäytyy aineistossa erityisosaamisen kautta. Vaativan tason sosiaalityön osaamista on vaikea eritellä perustason osaamisesta (Yliruka ym. 2018, 58). Erityisosaamista kuvataan sosiaalityössä eteen tulevien haastavien tilanteiden ja niihin liittyvien toimintaroolien kautta. Haastavissa ja monimutkaisissa asiakastilanteissa sosiaalityöntekijät joutuvat orientoitumaan tilanteeseen monien eri tehtävien ja toimintaroolien kautta ja siirtymään eri rooleihin asiakkaan tarpeista, muiden toimijoiden pyynnöistä tai lainsäädännöllisistä ja eettisistä velvollisuuksista riippuen. Sosiaalityöntekijällä tulee olla kykyä muuntautua erilaisiin rooleihin ja siirtyä nopeasti toimintaroolista toiseen. (Sipilä 2011, 121–122, 218.)

Erityisosaaminen ja sosiaalityön vaativuus liittyy sosiaalityössä olevan tuen järjestämisen ja kontrollin väliseen suhteeseen. Sosiaalityöntekijä joutuu työskentelemään ristiriitaisessa tilanteessa suhteessa asiakkaaseen, jossa samanaikaisesti vaaditaan neutraaliutta ja kannattelua. Sosiaalityöntekijöiden vastauksista nousee esiin työskentely erilaisten tarpeiden ja odotusten ristipaineessa, jotka liittyvät sekä asiakkaiden että yhteistyökumppaneiden taholta sosiaalityöntekijään tai sosiaalityön palveluihin kohdistuviin odotuksiin. (Yliruka ym. 2018, 55)

6 LASTENSUOJELUN SOSIAALITYÖN ASiantuntijuus

Lastensuojelun sosiaalityötä tekevien sosiaalityöntekijöiden ammattitaito ja osaaminen ovat lastensuojelutyön lähtökohta, tärkein resurssi ja voimavara (Yliruka ym. 2020, 10, 14). Lastensuojelun sosiaalityöntekijän asiantuntijuuteen vaikuttavat koulutus, kokemus ja yhteistyö (Uusitalo 2019, 96). Työ vaatii erikoistunutta asiantuntijuutta, joka perustuu koulutuksen tuottamaan osaamiseen. Opintojen kautta saa yleisen ammattipätevyyden alalle, mutta lastensuojelun edellyttämä erikoisosaaminen on mahdollista saavuttaa vasta työssä oppimalla yhteistyössä kokeneempien ammattilaisten kanssa. Sosiaalityöntekijän työ edellyttää korkeatasoista lastensuojelutyön asiantuntijuutta, hyvää tiedollista valmiutta sekä taidollista osaamista kohdata ja tunnistaa lastensuojelun tuen tarpeessa oleva lapsi. (Yliruka ym. 2020, 2, 10)

6.1 Tiedollinen ja tutkimusosaaminen

Lastensuojelun sosiaalityöntekijä tarvitsee työssään tiedollisia valmiuksia, ymmärrystä yhteiskunnan prosesseista, valmiuksia tiedon hankintaan ja analysointiin (Yliruka ym. 2020, 20). Sosiaalityöntekijä tarvitsee tiedonmuodostuksen taitoja, jonka kautta soveltaa olemassa olevia eri tiedon muotoja (Jaakkola 2016, 89). Lastensuojelun sosiaalityön erityistä osaamisaluetta koskevissa aineiston osissa teoreettisen tiedon ja tutkimustiedon yhtensovittaminen ei nouse esiin lastensuojelua koskevan asiantuntijuuden osa-alueena, vaan osana yleistä sosiaalityön tietopohjaa.

Lastensuojelun asiantuntijuuteen liittyvissä aineiston osissa merkittävään osaan nousee muiden erityisalojen tieto ja tiedon omaksuminen. Sosiaalityöntekijät nimesivät työhönsä vaikuttavina teorioina muiden eri tieteenalojen teorioita, sosiaalityön teorioiden sijaan (Jaakkola

2016, 63). Lapsen kasvun ja kehityksen ja vanhemmuuteen liittyvien tekijöiden ja vanhemmuuden tuntemus sekä tutkimustiedon hyödyntäminen nousevat esiin aineistosta (Uusitalo 2019, 97, 124). Sosiaalityöntekijällä tulee olla teoreettista tietoa lapsen kehitystä suojaavista ja riskitekijöistä sekä tekijöiden vaikutuksista lapsen hyvinvointiin (Yliruka ym. 2018, 53, Yliruka ym. 2020, 46). Osaaminen ja ymmärrys lapsen vuorovaikutusympäristön vastavuoroisuuden tärkeydestä nousee esiin myös osana suhdeperustaista työtä (Jaakola 2020, 48, 50). Tärkeäksi nähdään myös tieto sosiaalisista ongelmista ja niiden vaikutuksista lapsiin. Sosiaalisista ongelmista tietämisen ja tunnistamisen tarve on laaja ja etenkin päihteidenkäytön ja mielenterveysongelmien vaikutukset lapsiin ja vanhemmuuteen nousevat keskiöön (Jaakkola 2016, 68). Erityisosaamista vaativina ilmiöinä aineistosta nousevat esiin myös neuropsykiatristen vaikeuksien ja mielenterveysongelmien tunnistaminen asiakkaana olevien lasten ja vanhempien kohdalla (Yliruka ym. 2018, 53).

6.2 Professionaalinen ja substanssi osaaminen

Lastensuojelun osaamisen taitoa ja asiantuntijuuden muodostumista edesauttaa työkokemus lastensuojelutyöstä (Uusitalo 2019, 96, 120). Asiantuntijaksi kehittymisessä iso merkitys on työn tekemisellä ja työssä oppimisella ja työkokemuksen pituudella nähtiin olevan vaikutusta osaamiseen ja asiantuntijuuteen (Jaakola 2020). Käytännön viisaus syntyy sosiaalityöntekijän toimiessa useita kertoja samankaltaisten ongelmatilanteiden parissa, joiden kautta hän oppii siirtämään tietoa tilanteesta toiseen (Jaakkola 2016, 77).

Vuorovaikutusosaaminen nousee merkittäväksi kokonaisuudeksi myös lastensuojelun sosiaalityön asiantuntijuutta käsittelevissä aineiston osissa. Asiantuntijuus on monitasoista ja se rakentuu ennen kaikkea vuorovaikutukselle ja työntekijän vuorovaikutusosaamiselle (Uusitalo 2019, 116). Sosiaalityöntekijältä edellytetään kokemusta, varmuutta ja asiantuntemusta asiakkaiden yksilöllisiin tilanteisiin sekä vaativan asiakastyön osaamista ja hallintaa, neuvottelutaitoja, motivointia, huolellista arviointia ja erilaisten olosuhteiden huomioonottamista (Yliruka ym. 2018, 53). Sosiaalityöntekijän ammatillinen taito ja osaaminen olla vastaanottava asiakkaan tilanteelle sekä kyky aitoon kohtaamiseen nousevat esiin tärkeinä osaamisalueina (Jaakola 2020, 48). Hyvät vuorovaikutustaidot, empatia ja asiakkaan aito kuunteleminen auttavat usein eteenpäin hyvinkin haastavissa tilanteissa (Uusitalo 2019, 91). Tärkeää on myös lapsen kuuleminen ja asiakkaan kohtaaminen (Uusitalo 2019, 96, 124, Jaakkola 2016, 82).

Moninäkökulmainen ajattelu nousee selkeästi esiin myös lastensuojelun erityisosaamista käsittelevissä aineiston osissa. Kriittinen reflektointi ja oppiminen haastavista työtilanteista on osa lastensuojelun sosiaalityöntekijän asiantuntijuutta. Asiakastilanteisiin liittyvässä asiantuntijuudessa keskeinen väline on sosiaalityöntekijän kyky kriittisesti reflektoida ja arvioida kaikkia tilanteeseen vaikuttavia tekijöitä. (Uusitalo 2019, 60–61, 117.) Erityiseen asemaan nousee hyvä päättelykyky, joka edellyttää työntekijältä omien ennakko-oletusten ja päätösten kyseenalaistamista, harkintaa ja uudelleen arviointia. (Jaakkola 2020, 58, Yliruka ym. 2020, 39–40). Päättelykyky on osa työntekijän reflektiivis-analyyttistä osaamista, jota kriittinen ajattelu säätelee (Jaakkola 2020, 58).

Lastensuojelun sosiaalityöntekijältä vaaditaan taitoa kyseenalaistaa saatua tietoa ja tehdä tiedon pohjalta johtopäätöksiä ja jatkotoimenpiteitä. Erityinen haastavuus liittyy työssä kohdattavien tilanteiden kompleksisuuden ja tilanteeseen vaikuttavien vaikeasti hahmotettaviin suhteisiin. Lapsen ja perheen todellisen ongelman löytäminen kokonaisuudesta ei ole yksinkertaista. Uusitalo nostaa esiin käsitteen toimintatapaosaaminen, jossa vahva teoreettinen tietämys, jalostunut käytännön kokemus, kriittinen reflektio ja asiantuntijan intuitio yhdistyvät asiakastilanteissa syvällisesti harkittuna lapsen aseman tai lapsen edun tiedostamisena, mutta myös tilanteissa tehtävien ratkaisujen ja päätösten vaikutusten arviointina koko perheen tilanteelle. (Uusitalo 2019, 119.)

Menetelmäosaaminen nousee yhdeksi kokonaisuudeksi lastensuojelun sosiaalityön asiantuntijuutta käsittelevissä aineiston osissa ja näyttäytyy erilaisten työtä ohjaavien viitekehysten kautta. Systeminen toimintatapa nousee esiin lastensuojelun asiantuntijuuden osa-alueena. Systemisessä työotteessa korostuu asiakkaan oman tiedon ja kokemusten merkitys, jossa työntekijän osaamisaluetta on ymmärryksen rakentaminen yhdessä asiakkaan ja hänen läheistensä kanssa. (Yliruka ym. 2020, 17–18.) Systeminen ajattelutapa ja perhesysteemin toiminnan ymmärtäminen, perheen sisäisen vuorovaikutuksen arvioiminen ja ymmärtäminen sekä perheiden ongelmien juurisyiden tunnistaminen ovat sosiaalityöntekijän osaamisen alueita (Yliruka ym. 2018, 54).

Toinen esiin noussut työmenetelmäosaamisen alue on arviointityö, joka nousee selkeästi esiin Jaakolan (2020) arviointiin keskittyvän tutkimuksen vuoksi sekä Jaakkola (2016) esiin nostamana lastensuojelun sosiaalityön menetelmänä. Lapsen tilanteen arviointi on sosiaalityöntekijän ammatilliseen osaamiseen sisältyvä asiantuntija-alue ja yksi merkityksellisimpiä lastensuojelun sosiaalityön tehtäviä. Arviointi on perusta lastensuojelun asiakastyön prosesseille ja päätöksenteolle. Arvioinnissa on ensisijaista lasta koskeva tieto, jota vasten

sosiaalityöntekijä jäsentää lapsen tilanteen taustatekijöitä ja lapsen ja hänen perheensä tuen ja avun tarvetta. (Jaakola 2020, 11, 19.)

6.3 Juridis-hallinnollinen osaaminen

Oikeudellinen ja juridinen osaaminen nousevat vahvasti esiin lastensuojelun erityisosaamiseen liittyen (Jaakkola 2016, 73). Lastensuojelun sosiaalityö perustuu lainsäädäntöön ja lakeihin sisältyviin käsityksiin lapsen ja vanhempien oikeuksista, tarpeista ja edusta (Jaakola 2020, 52, Uusitalo 2019, 24). Sosiaalityöntekijältä vaaditaan vahvaa osaamista ja ymmärrystä juridisista prosesseista ja lastensuojelun sosiaalityöstä, jotta työntekijän fokus pysyy lastensuojelun prosessissa sekä lapsen asiassa sovelletun lainsäädännön, hallintomenettelyn, perustuslain ja perusoikeuksien tuntemusta ja kykyä soveltaa lakeja erilaisissa tilanteissa (Yliruka ym. 2018, 54, Uusitalo 2019, 96–97).

Lastensuojelu on osaamisvaatimuksiltaan erityinen sen vahvan yksilöiden oikeuksiin puuttumisen näkökulman vuoksi (Yliruka ym. 2020, 10, 20, 46). Lapsen oikeuksien yleissopimus tai lastensuojelulaki ei suoraan anna vastauksia, ratkaisuja tai selkeää ohjetta lapsen edun arviointiin, jonka vuoksi sosiaalityöntekijän tulee pystyä valitsemaan vaihtoehdoista lapsen etua parhaiten toteuttava toimintatapa (Jaakola 2020, 54–55). Oikeudellinen osaaminen nousee esiin myös lastensuojelussa tehtävään päätöksentekoon liittyen. Erityinen harkinta liittyy lapsen elämään merkittävästi vaikuttavien päätösten tekemiseen, kuten päätös siitä, onko asuminen vanhempien luona lasten edun mukaista. (Yliruka ym. 2018, 52, 57.) Päätöksenteko edellyttää sosiaalityöntekijältä velvollisuutta soveltaa oikeusnormeja ja käyttää eettistä harkintavaltaa sekä analyyttisiä ja tutkimuksellisia valmiuksia, kriittistä tilanteen jäsentämistä, faktoja ja perusteluja (Jaakola 2020, 53, 58, Uusitalo 2019, 117).

Dokumentointiin ja kirjaamiseen liittyvät taidot nousevat aineistosta esiin ainoastaan lastensuojelun osaamiseen liittyvissä aineiston kohdissa (Uusitalo 2019, 97, 124). Sosiaalityöntekijän hallinnolliset taidot lastensuojelussa koostuvat oman työn suunnittelun taidoista, ajanhallintataidoista, priorisointitaidoista ja dokumentointitaidoista. Asiakastyön dokumentointi on vaativaa työtä, joka sisältää sosiaalityöntekijän kyvyn hyödyntää kirjoittamisensa tukena kaikkea saatavilla olevaa tietoa. Sosiaalityöntekijän pitää kyetä kirjoittamaan ymmärrettävää tekstiä, jonka sisällön asiakas pystyy omaksumaan. (Jaakkola 2016, 85, 87–88.)

Lastensuojeluprosessin johtaminen on erityisesti lastensuojelun sosiaalityöntekijän osaamisaluetta (Uusitalo 2019, 124). Erityisosaaminen liittyy asiakasprosessien suunnitteluun ja ohjaamiseen sekä kokonaisvaltaiseen asiakkaiden elämäntilanteen ymmärtämiseen ja analysointiin (Yliruka ym. 2018, 58). Lastensuojelun sosiaalityöntekijät koordinoivat asiakasprosessia, ja kokoavat muiden alojen ammattilaisia lapsen tilanteen äärelle (Jaakkola 2016, 90). Tärkeäksi osaamisalueeksi nousee asiakkaan kokonaistilanteen hallinta, jossa erityisosaamisen vaatimukset liittyvät asiakastilanteiden ja palvelujärjestelmän kompleksisuuteen sekä kompleksisten elämäntilanteiden, ilmiöiden ja vuorovaikutussuhteiden välissä toimimiseen. Lastensuojelun sosiaalityön vaativiin tilanteisiin liittyviä tekijöitä on vaikeaa paikantaa ja nimetä, asioiden väliset yhteydet vaihtelevat tilanteesta toiseen. Monimutkaisten tilanteiden ratkaisemiseen vaaditaan moneen eri alueeseen liittyvän tiedon hallintaa sekä kykyä yhdistää tietoa. (Yliruka ym. 2018, 52, 58.)

6.4 Eettinen osaaminen

Lastensuojelun asiantuntijatyössä ammattietiikka liittyy vahvasti päätöksentekoon ja on erityisessä asemassa lastensuojeluun liittyvän päätöksentekovallan vuoksi. Eettisesti vahvan sosiaalityön tunnusmerkeiksi esiin nousevat kunnioittava kohtaaminen ja tunnetyö. (Yliruka ym. 2020, 21.) Asiakkaan kohtaamisen taidot nivoutuvat sosiaalityöntekijän ammattieettiseen osaamiseen ja pitävät sisällään vuorovaikutustaidot ja eettisten periaatteiden mukaisesti toimimisen, joka edellyttää kykyä tunnistaa omat arvonsa ja asenteensa sekä niiden vaikutukset työssä (Jaakkola 2016, 81, 84). Lastensuojelussa sosiaalityöntekijä toimii eettisesti jännitteisessä tilanteessa, jossa hallinnolliset työn kehykset, oma ammattietiikka ja näkemys hyvästä sosiaalityöstä voivat olla ristiriidassa keskenään (Uusitalo 2019, 25) ja työntekijät voivat joutua kohtaamaan arvokonflikteja, joka haastaa työntekijän eettistä toimintaa (Jaakkola 2020, 38).

6.5 Lastensuojelun erityisosaaminen

Lastensuojelun sosiaalityöntekijäksi ei voi oppia tekemättä lastensuojelun sosiaalityötä. Työtä ei voi harjoitella olematta lastensuojelun sosiaalityöntekijä, sillä vastaavanlaisia vuorovaikutustilanteita ei synny ilman viran tuomaa vastuuta ja valtaa. Työn haastavuus selittyy lastensuojelun sosiaalityön monipuolisuuden ja työpaikan vaihtelevien kontekstien kautta, mutta

myös lastensuojelun sosiaalityöntekijän roolin ja siihen kohdistuvien odotusten kautta. (Yliruka ym. 2020, 20.) Lastensuojelun sosiaalityöntekijänä toimiminen vaatii kärsivällisyyttä ja lempeyttä sekä toisaalta tiukkuutta ja sopimuksista kiinni pitämistä. Sosiaalityöntekijällä tulee olla epävarmuuden sietokykyä ja kykyä ratkaista vaikeita ja moniulotteisia asiakastilanteita. (Yliruka ym. 2018, 53, 55.) Jatkuva tilanteiden, ihmisten ja olosuhteiden lukeminen sekä jäsentäminen ovat taitoja, joita opitaan vuorovaikutustilanteissa (Uusitalo 2019, 117).

Lastensuojelun sosiaalityöntekijällä on viimesijainen vastuu asiakkaana olevien lasten turvallisuudesta ja kasvuympäristöstä (Yliruka ym. 2018, 57). Työssä tyypillinen tunnekuormitus ja emotionaalinen stressi sekä altistuminen sijaistraumatisoitumiselle tai uhkatilanteille kuluttavat työntekijöiden voimavaroja (Yliruka ym. 2020, 21). Haastavia ja erityistä osaamista vaativia tilanteita ovat aggressiivisesti käyttäytyvät asiakkaat, tukimuotojen hyväksyttämättä jättäminen, epäluottamus viranomaisia kohtaan sekä lapsen edun ja vanhempien toiveiden ja ajatusten ristiriitaisuus (Uusitalo 2019, 89, Yliruka ym. 2018, 52). Haastavissa asiakastilanteissa sosiaalityöntekijältä vaaditaan emotionaalista viisautta ja kyvykkyyttä, kykyä reflektoida tilannetta eri näkökulmista ja varmuutta toimia (Uusitalo 2019, 94).

Lastensuojelun sosiaalityön erityisen osaamisen ytimenä on lapsen etu ja lapsinäkökulma. (Yliruka 2020, ym. 46). Lapsikeskeisen työskentelyn edellytyksenä on prosessinomaisen ja jatkuvan asiakassuhteen luominen lapsen kanssa (Jaakola 2020, 122). Sosiaalityöntekijällä tulee olla kykyä ja aikaa kohdata asiakkaana oleva lapsi ja selvittää lapsen etua (Yliruka ym. 2018, 53). Sosiaalityöntekijän erityisosaamista on asiakkaana olevan lapsen asioiden ajaminen ja erityisesti lapsen edun näkökulman ylläpitäminen sekä lapsen turvallisuuden arviointi (Yliruka ym. 2018, 53, 57). Lapsikeskeisyyden perustana on työntekijän kyky lapsen kohtaamiseen ja näkemiseen yksilöllisenä omana itsenään (Jaakola 2020, 47).

7 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tutkielmani tarkoituksena on selvittää, millaista asiantuntijuutta sosiaalityössä vaaditaan sekä millaista erityistä osaamista lastensuojelun sosiaalityössä tarvitaan, jotta työ olisi laadukasta ja vaikuttavaa. Tutkimustulosten kautta etsin vastauksia siihen, millainen kuva hyvästä ja osaavasta sosiaalityöntekijästä aineiston perusteella piirtyy. Tutkielmani teoreettisena viitekehyksenä on tapauskohtainen sosiaalityö, jonka ydintä on työntekijän ja asiakkaan välinen ammatillinen vuorovaikutussuhde (Juhila 2006, 26, Toikko 2009), jossa sosiaalityöntekijän asiantuntijuus rakentuu vuorovaikutuksellisen osaamisen ja ihmisten kohtaamisen ympärille (Lähteinen ym. 2017, 15–16). Viitekehys osoittautui sopivaksi sosiaalityöntekijän ja asiakkaan välisen suhteen noustessa ensisijaiseksi osaamisalueeksi tutkimustuloksissa niin yleisen sosiaalityön, kuin lastensuojelutyön kohdalla. Tapauskohtainen sosiaalityö on rakentunut eri teorioiden kautta painottumaan systeemiteoreettiseen ajatteluun ja muodostunut osaksi sosiaalityön käytäntöä (Toikko 2009, 280). Systeemisen työtteen kautta se nousee tutkielmassa esiin ajankohtaisena lastensuojelun osaamisalueena ja yhdistää teoreettisen viitekehyksen tutkimustuloksiin.

Sosiaalityön ja lastensuojelun asiantuntijuus näyttäytyy tutkimustuloksissa yhtenäisenä osaamisen kokonaisuutena. Sosiaalityön asiantuntijuus perustuu tutkimusperustaisen, teoreettisen ja käytännön tiedon yhdistämiseen ja lainsäädäntöön perustuvaan valtaan (Juhila 2006, 86–87) rakentuen vuorovaikutuksellisen osaamisen ja ihmisten kohtaamisen ympärille (Lähteinen ym. 2017, 15–16). Asiantuntijuus ja osaaminen näyttäytyy tutkimustuloksissa selkeästi yleisenä, kaikkea sosiaalityötä koskevana asiantuntijuutena eikä siitä ole eroteltavissa alueita, jotka eivät koskisi lastensuojelutyötä. Näin ollen voidaan ajatella, että lastensuojelun sosiaalityön asiantuntijuus on yhtenäinen sosiaalityön asiantuntijuuden kanssa.

Tutkimustuloksista löytyy erityisiä lastensuojelun osaamisalueita, joiden kautta lastensuojelu näyttäytyy erityistä osaamista vaativana sosiaalityön erityisalana. Työssä vaaditaan erityistä osaamista niin vuorovaikutuksessa, ajattelussa kuin eettisen pohdinnan kohdissa. Lastensuojelun sosiaalityö edellyttää vahvaa asiantuntijuutta, tiedollista ja taidollista osaamista (Yliruka ym. 2020, 10), joka muodostuu koulutuksen ja kokemuksen kautta ammatillisen osaamisen kokonaisuudeksi (Heinonen & Sinko 2014, 10). Vastuu, päätösvalta ja oikeudellinen osaaminen nousevat tutkimustuloksissa erityiseen rooliin lastensuojelun yksityisyyteen puuttumisen velvoitteen kautta. Lastensuojelun erityisyys liittyy vahvasti viranomaisrooliin kuuluvan harkintavallan käyttöön (Yliruka ym. 2020, 10) sekä tuen ja kontrollin välimaastossa tasapainotteluun (Heinonen & Sinko 2016, 244). Tutkielmani painotuksena oleva lastensuojelun avohuollon työ ei käsitteenä nouse esiin tutkimustuloksista, vaan näyttäytyy osana lastensuojelutyön asiaintuntijuuden ja osaamisen kokonaisuutta.

Tutkimustuloksissa lastensuojelun asiantuntijuuteen liitetään kokemuksen ja työssä oppimisen kautta karttuva osaaminen. Tämä saa pohtimaan, missä vaiheessa työuraa sosiaalityöntekijät suuntautuvat lastensuojeluun ja minkälaisia syitä lastensuojelutyön valinnalle on löydettävissä. Tutkimustuloksissa todetaan lastensuojelun sosiaalityön olevan erityisen vaativa työkenttä ja kuitenkin oman kokemukseni mukaan työtä tehdään usein ensimmäisenä sosiaalityöntekijän tehtävänä. Tämä on ristiriidassa työn vaativuuden sekä etenkin kokemuksen tuoman osaamisen kanssa ja siksi nousee esille kiinnostavana jatkotutkimusaiheena.

Tutkielmani tarkoitus toteutuu tutkimustulosten kautta. Tulokset vastaavat siihen, millaista asiantuntijuutta sosiaalityössä ja erityisesti lastensuojelussa tarvitaan. Aineistolähtöisen analyysin kautta löytyy vastauksia tutkimuskysymyksiin juuri valitsemani aineiston kautta sekä uutta näkökulmaa ja painotuksia ilmiön käsittelyyn. Jaottelu selkiyttää eri osaamisalueet omiksi kokonaisuuksikseen ja painottaa merkityksellisimpiä alueita. Tulokset vastaavat sosiaalityön asiantuntijuuden vaatimuksista suhteessa laadukkaaseen ja vaikuttavaan sosiaalityöhön, jossa tiedollinen ja teoreettinen osaaminen yhdistyy vuorovaikutuksellisiin ja kohtaamisen taitoihin, päätöksentekoon ja lakituntemukseen sekä kriittinen ja monia näkökulmia yhdistelevä ajattelu eettiseen ymmärrykseen ja asiakkaan oikeuksien turvaamiseen. Kuten Yliruka ym. (2018) julkaisussaan toteavat, sosiaalityön asiantuntijuuden määrittelystä ei ole löydettävissä yhtä, ainoaa ja lopullista vastausta. Tutkielmani esittelee yhdenlaisen, valikoituneen aineiston kautta muodostuneen määrittelyn ja kokonaisuuden ilmiön tarkasteluun.

LÄHTEET

Alho S., Rasa M., Vuolukka K. 2018. Perheterapian ja sosiaalityön yhteiset juuret sekä suhdeperustaisen systeemisen lastensuojelutyön kehittäminen. (s. 85–95) Teoksessa: Petrelius P. & Eriksson P. (toim.) Uudistuva lastensuojelu – kohti asiakkaiden ja ammattilaisten yhteistoimintaa. Työpaperi 32/2018. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.

Araneva M. 2016. Lapsen suojeleminen. Toteuttaminen ja päätöksenteko. Helsinki: Talentum pro.

Bardy M. 2013. Lapsuus, aikuisuus ja yhteiskunta. (s. 49–78) Teoksessa: Bardy M. (toim.). Lastensuojelun ytimissä. Teema 5. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.

Civil T. 2018. Lapsen ja perheen kohtaaminen lastensuojelun avohuollossa – Tarkastelua systeemisestä näkökulmasta. (s. 96–109) Teoksessa: Petrelius P. & Eriksson P. (toim.) Uudistuva lastensuojelu – kohti asiakkaiden ja ammattilaisten yhteistoimintaa. Työpaperi 32/2018. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.

Hakkarainen K., Lallimo J. & Toikka S. 2012. Kollektiivinen asiantuntijuus ja jaetut tietokäytännöt. Aikuiskasvatus Nro. 4 (2012) Vol. 32. Saatavilla: <https://journal.fi/aikuiskasvatus/article/view/94003/52681>

Harrikari T. 2016. Byrokratian syklit ja asiakkaiden rytmit sosiaalityössä. Teoksessa: Törrönen M., Hänninen K., Jouttimäki P., Lehto-Lundén T., Salovaara P & Veistilä M. 2016. Vastavuoroinen sosiaalityö. Helsinki: Gaudeamus.

Heinonen H. 2016. Lastensuojelu ja lapsen etu. Teoksessa: Törrönen M., Hänninen K., Jouttimäki P., Lehto-Lundén T., Salovaara P & Veistilä M. 2016. Vastavuoroinen sosiaalityö. Helsinki: Gaudeamus.

Heinonen H. & Sinko P. 2014. Onnistuneen lastensuojeluprosessin johtaminen. Lastensuojelun keskusliitto. Saatavilla: https://www.lskl.fi/wp-content/uploads/Onnistuneen_lastensuojeluprosessin_johtaminen_LSKL.pdf

Heinonen H. & Sinko P. 2013. Sosiaalityöntekijät lastensuojeluprosessia johtamassa. (s. 121–132) Teoksessa: Bardy M. (toim.). Lastensuojelun ytimissä. Teema 5. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.

Jaakola A-M. 2020. Lapsen tilanteen arviointi lastensuojelun sosiaalityössä. Väitöskirja. Yhteiskuntatieteiden laitos. Itä-Suomen Yliopisto. Kuopio. Saatavilla: <https://erepo.uef.fi/handle/123456789/23436>

Jaakkola O. 2016. Sosiaalityöntekijän tiedot ja taidot lastensuojelutarpeen arvioinnissa. Ammatillinen lisensiaatin tutkimus. Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos. Sosiaalityö. Jyväskylän Yliopisto. Jyväskylä. Saatavilla: <https://www.sosnet.fi/loader.aspx?id=c43db2e7-53af-41ef-ba2e-9f3a2fa0c7f1>

Jokinen A. 2016. Asiakkaan ja sosiaalityöntekijän välinen suhde. Teoksessa: Törrönen M., Hänninen K., Jouttimäki P., Lehto-Lundén T., Salovaara P & Veistilä M. 2016. Vastavuoroinen sosiaalityö. Helsinki: Gaudeamus.

Juhila K. 2006. Sosiaalityöntekijöinä ja asiakkaina. Sosiaalityön yhteiskunnalliset paikat ja tehtävät. 1. painos. Tampere: Vastapaino.

Kananoja A. 2017. Sosiaalityö ammattina. Teoksessa: Kananoja A., Lähteinen M & Marjamäki P. (toim.) 2017. Sosiaalityön käsikirja. 4. uudistettu painos. Helsinki: Tietosanoma.

Kangasniemi M., Utriainen K., Ahonen S-M., Pietilä A-M. & Jääskeläinen P. 2013. Kuvaileva kirjallisuuskatsaus: eteneminen tutkimuskysymyksestä jäsenettyyn tietoon. Hoitotiede. Vol. 25, 4. 2013. (s. 291–301).

Karvinen-Niinikoski S. 2009. Postmoderni sosiaalityö. Teoksessa: Mäntysaari M., Pohjola A. & Pösö T. (toim.) 2009. Sosiaalityö ja teoria. Sosiaalityön tutkimuksen seuran 7. vuosikirja. Jyväskylä: PS-kustannus.

Lastensuojelulaki 13.4.2007/417. Luettavissa: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417>

Lehtinen E. & Palonen T. 2011. Asiantuntijaosaamisen luonne ja osaamisen tunnistamisen haasteet. Ammattikasvatuksen aikakauskirja. 4.2011. Opetus-, kasvat- ja koulutusalojen säätiö. Helsinki. Saatavilla: <https://journal.fi/akakk/article/view/114570>

Lehto-Lundén T. & Salovaara P. 2016. Hyvinvoiva sosiaalityöntekijä. Teoksessa: Törönen M., Hänninen K., Jouttimäki P., Lehto-Lundén T., Salovaara P & Veistilä M. 2016. Vastavuoroinen sosiaalityö. Helsinki: Gaudeamus.

Lonne B., Harries M., Featherstone B. & Gray M. 2016. Working Ethically in Child Protection. London and New York: Routledge.

Lähteinen M & Hämeen-Anttila L 2017. Sosiaalihuollon lainsäädäntö. Teoksessa: Kananoja A., Lähteinen M & Marjamäki P. (toim.) 2017. Sosiaalityön käsikirja. 4. uudistettu painos. Helsinki: Tietosanoma.

Lähteinen S., Raitakari S., Hänninen K., Kaittila A., Kekoni T., Krok S. & Skaffari P. 2017. Sosiaalityön koulutuksen tuottama osaaminen. Valtakunnallinen sosiaalityön yliopistoverkosto Sosnet. Julkaisuja 7. Saatavilla: <https://www.sosnet.fi/FI/Sosnet/Julkaisut>

McDermott F. 2020. Demonstrating Social Work Expertise: Social Work Research from the Field. Australian Social Work. Volume 73, 2020 – Issue 4. (s.391–394). Saatavilla: <https://www.tandfonline.com/doi/epub/10.1080/0312407X.2020.1795978?needAccess=true>

Pekkarinen E. 2016. Toivottu, kiistelty ja torjuttu. Lastensuojelun avohuolto huostaanottoasiakirjoissa. Teoksessa: Enroos R., Heino T. & Pösö T. (toim.) 2016. Huostaanotto. Lastensuojelun vaativin tehtävä. Tampere: Vastapaino.

Paasivirta A., Lindqvist J. & Holmi L. 2022. Lastensuojelu kaipaa vision kirkastamista ennen lain kokonaisuudistusta. Lastensuojelun keskusliitto. Blogi 16.2.2022. Luettavissa: <https://www.lskl.fi/blog/lastensuojelu-kaipaa-vision-kirkastamista-ennen-lain-kokonaisuudistusta/>

Petreljus P. & Eriksson P. (toim.) 2018. Uudistuva lastensuojelu – kohti asiakkaiden ja ammattilaisten yhteistoimintaa. Työpaperi 32/2018. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Saatavilla: https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/137112/URN_ISBN_978-952-343-208-6.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Rollins W. 2019. Social Worker–Client Relationships: Social Worker Perspectives. Australian Social Work, Volume 73, 2020 - Issue 4: Themed Issue: Social Work Research From the Field. (s.395–407).

Salminen A. 2011. Mikä kirjallisuuskatsaus? Johdatus kirjallisuuskatsauksen tyyppeihin ja hallintotieteellisiin sovelluksiin. Vaasan yliopiston julkaisuja. Opetusjulkaisuja 62. Julkisojohtaminen 4. Vaasa. Saatavilla: https://www.uwasa.fi/materiaali/pdf/isbn_978-952-476-349-3.pdf

Sipilä A. 2011. Sosiaalityön asiantuntijuuden ulottuvuudet – Tiedot, taidot ja etiikka työntekijöiden näkökulmasta kunnallisessa sosiaalityössä. Väitöskirja. Yhteiskuntatieteiden ja kauppatieteiden tiedekunta. Itä-Suomen yliopisto. Kuopio. Saatavilla: https://erepo.uef.fi/bitstream/handle/123456789/10477/urn_isbn_978-952-61-0537-6.pdf

Toikko T. 2009. Tapauskohtainen sosiaalityö. Teoksessa: Mäntysaari M., Pohjola A. & Pösö T. (toim.) 2009. Sosiaalityö ja teoria. Sosiaalityön tutkimuksen seuran 7. vuosikirja. Jyväskylä: PS-kustannus.

Tuomi J. & Sarajärvi A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. 6. uudistettu laitos. Helsinki: Tammi.

Törrönen M. 2016. Johdatus vastavuoroiseen sosiaalityöhön. Teoksessa: Törrönen M., Hänninen K., Jouttimäki P., Lehto-Lundén T., Salovaara P & Veistilä M. 2016. Vastavuoroinen sosiaalityö. Helsinki: Gaudeamus.

Uusitalo I. 2019. Työssä oppiminen lastensuojelun sosiaalityössä – reunaehdoja ja mahdollisuuksia ammatillisen asiantuntijuuden kehittymiselle. Väitöskirja. Kasvatustieteiden tiedekunta. Opettajankoulutuslaitos. Oppimisen, opetuksen ja oppimisympäristöjen tutkimuksen tohtorihjelma (OPPI). Turun Yliopiston julkaisuja. Turku. Saatavilla: <https://www.utu-pub.fi/bitstream/handle/10024/148468/AnnalesC482Uusitalo.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Vaininen S. 2011. Sosiaalityöntekijät sosiaalisen ammattilaisina. Sosiaalityöntekijöiden ja yhteistyökumppaneiden käsityksen sosiaalitoimiston sosiaalityöntekijöiden ammatillisesta toiminnasta 2000-luvun alussa. Akateeminen Väitöskirja. Yhteiskunta- ja kulttuuritieteiden yksikkö. Tampereen yliopisto. Tampere. Saatavilla: <https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/66803/978-951-44-8591-6.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Yleissopimus lapsen oikeuksista 60/1991. Luettavissa: https://finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/1991/19910060/19910060_2

Yliruka L., Petrelius P., Alho S., Jaakola A-M., Lunabba H., Remes S., Keränen S., Teiro S. & Terämä A-M. 2020. Osaaminen lastensuojelun sosiaalityössä. Esitys asiantuntijuutta tukevasta urapolkumallista. Työpaperi 36/2020. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Saatavilla: <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-571-1>

Yliruka L., Vartio R., Pasanen K. & Petrelius P. 2018. Monimutkaiset ja erityistä osaamista edellyttävät asiakastilanteet sosiaalityössä. Valtakunnallisen kyselyn tuloksia. Työpaperi 16/2018 Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Saatavilla: <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-117-1>

